

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Spolupráce školy a rodiny – případové studie

Diplomová práce

Autor: Linda Bidlová
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Vedoucí práce: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.
Oponent práce: Ing. et Ing. Mgr. Marie Herynková, Ph.D.

Hradec Králové

2023

Zadání diplomové práce

Autor:	Linda Bidlová
Studium:	P18P0164
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název diplomové práce:	Spolupráce školy a rodiny - případové studie
Název diplomové práce AJ:	Cooperation between school and family - case studies

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá problematikou spolupráce školy a rodiny v běžné a alternativní základní škole. Cílem práce je zjistit fungování vztahů učitelů a rodičů ve vybraných školách se zaměřením na vzájemnou komunikaci. Stěžejní výzkumnou metodou případových studií jsou polostrukturované rozhovory s učiteli a rodiči obou škol. Kromě polostrukturovaných rozhovorů je realizováno zúčastněné pozorování a analýza školní dokumentace. Výsledkem práce bude soubor doporučení k této problematice.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-x.

Zadávací pracoviště:	Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.
Oponent:	Ing. et Ing. Mgr. Marie Herynková, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	25.11.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Spolupráce školy a rodiny – případové studie vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 5. 4. 2023

Linda Bidlová

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Yvetě Pohnětalové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, ochotu a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, rodičům a pedagogům, kteří mi věnovali svůj čas, za jejich přínos v mém empirickém výzkumu. V neposlední řadě patří obrovské poděkování mé rodině a přátelům za podporu a pomoc během studia.

Anotace

BIDLOVÁ, Linda. *Spolupráce školy a rodiny – případové studie*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 76 s. Diplomová práce.

Cílem diplomové práce je zjistit fungování vztahů učitelů a rodičů ve vybraných školách se zaměřením na vzájemnou komunikaci. Stěžejní výzkumnou metodou případových studií jsou polostrukturované rozhovory s učiteli a rodiči obou škol. Kromě polostrukturovaných rozhovorů je realizováno zúčastněné pozorování a analýza školní dokumentace. Výsledkem práce bude soubor doporučení k této problematice.

Klíčová slova

spolupráce, partnerství, alternativní škola, základní vzdělávání, komunikace

Annotation

BIDLOVÁ, Linda. *Cooperation between school and family – case studies*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 76 pp. Diploma Thesis.

The aim of the study is to investigate the functioning of teacher-parent relationships in selected schools with a focus on mutual communication. Semi-structured interviews with teachers and parents in both schools are the main research method of the case studies. In addition to the semi-structured interviews, participant observation and analysis of school documentation is conducted. The result of the work will be a set of recommendations on the issue.

Keywords

cooperation, partnership, alternative school, primary education, communication

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 5. 4. 2023

Podpis studenta:

Obsah

Úvod.....	11
1 Terminologie.....	12
1.1 Spolupráce.....	12
1.1.1 Význam spolupráce v běžné základní škole	12
1.1.2 Vzájemná očekávání	13
1.1.3 Úskalí vzájemné spolupráce	15
1.2 Kooperace	16
1.3 Participace	16
1.4 Komunikace	17
1.4.1 Typy komunikace	17
1.4.2 Způsoby komunikace ve školství.....	18
2 Spolupráce v legislativě	21
2.1 Školský zákon RVP ZV	21
2.2 Rodiče vítáni	22
2.3 Smlouvy s rodiči	24
3 Koncepty otevřených škol	25
3.1 Aktem školy – Začít spolu	25
3.2 Spolupráce školy a rodiny v programu Začít spolu	25
3.3 Komunitní školy.....	29
3.4 Koncept dobré a efektivní školy	30
4 Rodina a škola.....	32
4.1 Funkce rodiny.....	32
4.2 Rodiče a jejich role ve vztahu ke škole	32
4.2.1 Práva a povinnosti rodičů	32
4.2.2 Rodiče jako klienti	32
4.2.3 Rodiče jako partneři.....	33

4.2.4	Rodiče jako občané	34
4.2.5	Rodiče jako problém	34
5	Stav řešené tematiky	36
5.1	Programy pro zlepšování spolupráce se školou	38
6	Cíl šetření a jeho vymezení	40
7	Metodologie případových studií	41
7.1	Výzkumný vzorek	41
7.1.1	Charakteristika popisované běžné školy	41
7.1.2	Charakteristika popisované alternativní školy	42
7.1.3	Charakteristika vzorku respondentů	42
7.2	Etické stránky výzkumu	43
7.3	Časový plán šetření	43
7.4	Limity výzkumu	44
7.5	Analýza školní dokumentace	45
7.5.1	Analýza dokumentace z běžné základní školy	45
7.5.2	Analýza dokumentace z alternativní základní školy	46
7.6	Analýza pozorování	47
7.6.1	Běžná základní škola	48
7.6.2	Alternativní základní škola	49
7.7	Analýza dat polostrukturovaných rozhovorů	51
7.7.1	Výběr školy	51
7.7.2	Způsoby komunikace a formy spolupráce	52
7.7.3	Míra spokojenosti vzájemné spolupráce	58
7.7.4	Návrhy na zlepšení spolupráce z pohledu rodičů a učitelů	60
8	Shrnutí výzkumného šetření a diskuse	62
9	Soubor doporučení	66
	Závěr	69

Zdroje.....	70
Seznam obrázků.....	74
Seznam tabulek.....	75
Seznam příloh.....	76

Úvod

Výzkum tohoto tématu jsem si vybrala z důvodu vlastního zájmu o problematiku spolupráce školy a rodiny, jelikož je často řešeným tématem ve školství. Mnohokrát jsem přišla do kontaktu s negativním pohledem a zkušenostmi ze strany pedagogů, proto jsem se rozhodla prozkoumat, jakou úroveň spolupráce mezi školami a rodinami opravdu má, a to rovnou u dvou škol.

Jako výzkumnou metodu pro tento kvalitativní výzkum jsem zvolila případovou studii neboli kazuistiku. Zkoumané základní školy jsou situované ve stejném městě a zaměřila jsem se u nich konkrétně na první stupeň. S oběma školami jsem měla vlastní zkušenost, jelikož jsem na nich absolvovala své vysokoškolské praxe, takže jsem je vybírala i na základě sympatií a dostupnosti. Díky umístění ve stejné lokaci k sobě školy mají i komunitně blízko. Jednou z nich je plně organizovaná státní běžná základní škola, druhou pak plně organizovaná soukromá alternativní základní škola.

Cílem práce je zjistit, jaká je úroveň spolupráce mezi učiteli a rodiči dětí na prvním stupni ve vybraných základních školách. V rámci případových studií byly realizovány polostrukturované rozhovory s učiteli a rodiči, zúčastněná pozorování a analýzy školní dokumentace.

Úvodní, teoretická část, diplomové práce se věnuje charakteristice pojmu spolupráce a všem pojmům k ní přidruženým, seznamuje nás s programem Začít spolu a s koncepty dalších škol, představuje programy pro podporu spolupráce školy a rodiny a zmiňuje některé uskutečněné výzkumy ohledně této problematiky.

Druhá část, empirická, zkoumá vybrané základní školy a zaměřuje se na vybrané typy a formy komunikace využívané při spolupráci školy a rodiny, mapuje ochotu účastníků jak z řad rodičů, tak i z řad učitelů spolupracovat. Porovnává výzkumy týkající se stejné problematiky v rámci jiných diplomových prací.

V závěru práce je uveden soubor doporučení pro školy za účelem zlepšení dosavadní kvality spolupráce. Jeho první část je zaměřena na ověřené typy spolupráce, které na zkoumaných základních školách fungují, druhá část jsou návrhy na nové možnosti spolupráce a ve třetí části se nacházejí internetové portály pro pomoc při komunikaci.

1 Terminologie

1.1 Spolupráce

Spolupráce je druh sociální interakce, která se vztahuje na práci s lidmi nebo organizacemi. Tento proces se využívá k dosažení daných cílů mezi dvěma či více jedinci. Při vzájemné spolupráci klademe důraz na sdílení informací, přebírání zodpovědnosti a na důvěru mezi účastníky. Spolupráce může být dobrovolná, ale i nedobrovolná, formální či neformální, krátkodobá či dlouhodobá (Schneiderová, 2003).

Podle Labátha (2001) by měla být spolupráce vybudována na partnerském vztahu, který bude založen na pozitivních projevech a podpoře.

1.1.1 Význam spolupráce v běžné základní škole

Vzájemná spolupráce školy a rodiny na základních školách se značně podílí na rozvoji dětí a má významný vliv na jejich úspěchy. Aby ovšem spolupráce přinesla takových výsledků, jakých očekáváme, aby byla účinná, musí mít základ založený na důvěře. Nyní vyzdvihnu pár zásadních výhod, které pozitivní spolupráce přináší: **Zkvalitnění vzdělávacího procesu.** Umožnění rodičům být aktivním účastníkem při vzdělávání svých dětí, ať už se to týká rozvíjení požadovaných dovedností a znalostí nebo motivování k procesu učení, a tím podpoření jejich úspěšnosti a dosahování cílů. **Sociální rozvoj.** Umožnění dětem sociálně se rozvíjet, což zahrnuje sociální dovednosti, kterými jsou komunikace, spolupráce a empatie. **Bezpečnost a ochrana dětí.** Společné řešení problémů v otázkách bezpečnosti a ochrany dětí. **Posílení důvěry.** Při důvěryhodném vztahu se školou se buduje bezpečné místo pro nové návrhy (Valenta, 2015).

Vstup na základní školu je pro děti z hlediska vývoje velice náročný. Děti přecházejí z volnějšího režimu do uceleného povinného vzdělávání. Jedná se o změnu režimu, změnu způsobu práce, dětem se mění prostředí, utváří si nové vztahy apod. Abychom dětem tento přestup co nejvíce usnadnili, je zapojení rodičů do spolupráce důležité (Národní institut pro další vzdělávání, 2017).

Rodiče, kteří se chtějí aktivně zapojovat do chodu a dění školy, mohou být účastni v pracovních skupinách, v řídicím výboru či u různých akcí komunitního projednávání. Pro podporu spolupráce mezi školou a rodiči je může škola oslovit různými způsoby.

Nejefektivnějším způsobem je pravděpodobně **přímé oslovení**, kde se často využívá právě e-mailová korespondence, ve které jsou zaslány všechny potřebné podklady a pozvánky ke vzájemné spolupráci. Dále sem můžeme zahrnout kontakt přes telefon či informace zveřejňované přes sociální sítě, kde se můžeme potkávat třeba s pozvánkami na různé workshopy nebo veřejná setkání. Dalším častým způsobem je oslovování formou **dotazníku**. A posledním způsobem jsou **propagační letáky** nebo jiné materiály (Národní institut pro další vzdělávání, 2017).

1.1.2 Vzájemná očekávání

Každý z nás má od jakékoliv spolupráce nějaká očekávání. Často se ale zaměřujeme pouze na ta svá a neuvědomujeme si pohled druhé strany. Rabušicová a Pol (1996) sestavili základní seznam očekávání. Nejprve vám představím očekávání rodičů vztahující se ke škole a učitelům:

- Učitel poradí, co dělat, když jsou s dítětem problémy.
- Učitel bude mít moje dítě rád.
- Učitel má učit tak, aby dítě nemuselo dělat domácí úkoly.
- Učitel má školní problémy vyřešit sám ve škole.
- Učitel mi bude zprávy podávat soukromě a diskrétně.
- Učitel má být vždy a ve všem spravedlivý.
- Učitel neobtěžuje a nezatěžuje rodiče.

Dále uvádím očekávání učitelů a školy vztahující se k rodině:

- Rodiče budou ochotni řešit problémy.
- Rodiče budou vytvářet pozitivní domácí prostředí.
- Rodiče budou projevovat péči o práci svých dětí a kontrolovat je.
- Rodiče zajistí, aby děti nosily do školy pomůcky.
- Rodiče dohlédnou na plnění požadavků učitele.
- Rodiče budou mít zájem o setkávání se s učitelem.

Národní institut pro další vzdělávání (2017) vytvořil 10 strategických klíčů pro efektivní a fungující partnerství, kterými můžeme podpořit vzájemná očekávání, která mají jak pedagogové, tak rodiče.

1. Dohoda o základních hodnotách

Je potřeba si vyčlenit dostatek času na promyšlení celé situace a na možnost diskuse vzájemných názorů.

Důležité je si uvědomit základní role, které určití jedinci zastávají. Všichni nejsou experti na vše, rodiny, popř. přímo rodiče, jsou odborníky na dítě, jelikož mají největší podíl na jeho výchově a tráví s ním nejvíce času, a naopak učitel je odborník na jeho vzdělávání. Očekávaný stejný, vstřícný a zároveň pozitivní přístup ke všem založený na rozvoji vzájemné důvěry.

2. Naslouchání komunitě

Na základě společných setkání se v rámci diskuse mohou objevit různé otázky z pohledu komunity, které jsou brány v potaz.

3. Použití dostupných informací a dat ke stanovení priorit a strategií

Průběžně jsou sledována slabá místa ve znalostech a dovednostech dětí, která se s pomocí aktuálních informací snaží rodiče spolu s učiteli řešit a podporovat děti v jejich rozvoji.

4. Zajištění náležitého profesního rozvoje

Důležité je zjišťovat a opírat se o aktuální dostupné informace s konzultací mezi zúčastněnými stranami, jimiž jsou pedagog–pedagog a rodič–pedagog.

5. Budovat spolupráci s komunitními partnery

Zapojení strategických partnerů do vzájemné spolupráce se školou v rámci zlepšování výsledků vzdělávání dětí.

6. Cílené oslovování rizikových žáků a škol

Škola věnuje zvýšenou pozornost různým skupinám žáků či škol a snaží se na ně reagovat tím nejlepším možným způsobem.

7. Budování one-to-one vztahů mezi rodinami a pedagogy, kteří jsou zapojeni do vzdělávacího procesu

Při individuální péči o žáky musí být na dobré úrovni spolupráce s rodiči, proto je důležité si vyčlenit adekvátní množství času ke vzájemné kvalitní domluvě.

8. Nastavit a podporovat vysoká očekávání

Umožnit všem žákům, aby byli schopni dosáhnout nějakých úspěchů, které odpovídají jejich dovednostem a znalostem. Podporovat žáky v jejich cílech a plánech.

9. Překonávání kulturních rozdílů

Odbourávání jazykových, sociálních a kulturních bariér za pomoci odborníků.

10. Zapojení žáků do komunity

Informovanost žáků o jejich možnosti zapojení se do prací komunitních organizací, vědomí o jejich významné úloze v komunitě.

1.1.3 Úskalí vzájemné spolupráce

V případě, že komunikace školy a rodiny není na dobré úrovni, rodiče snižují význam učení, kritizují školu nebo učitele či pokud je spolupráce příliš formální, mohou nastávat složité situace.

Vytyčím zde pár negativ, která mohou nastat při nedostačující spolupráci školy s rodiči: **Nedostatečná komunikace:** Pokud spolu nebudou rodiče a škola komunikovat v dostatečné míře, může docházet k nedorozuměním a nespokojenosti jedné z uvedených stran. **Různorodost pohledů na věc:** Každý může mít svůj názor a pohled na danou problematiku, což může vést ke konfliktům či nesouladu. **Nespolupráce:** Případná doporučení nebo rady bude jedna ze stran ignorovat a to zhoršuje kvalitu vzájemné spolupráce. **Přehnaná ochrana:** Ze strany rodičů může bránit při práci s žákem ve škole. **Nedostatek času:** Rodiče nemají čas účastnit se nabízených akcí nebo konzultací z důvodu vlastních povinností. **Jazykové nebo kulturní rozdíly:** Mohou se objevovat bariéry ve spolupráci, pokud rodiče a škola mají odlišný jazyk či vyznávají odlišnou kulturu. **Nedostatek důvěry:** Vzájemná nedůvěra může vést ke zhoršení spolupráce (Suquet, 2013).

Abychom se vyvarovali co největšímu množství nesrovnalostí v naší vzájemné spolupráci, sestavil Feřtek (2011) Desatero pro učitele a rodiče. Je rozdělené na 5 bodů pro učitele a 5 bodů pro rodiče.

V prvním bodu radí učitelům, aby komunikovali s rodiči či se zákonnými zástupci dítěte jako s rovnocennými, budovali partnerský vztah a respektovali ho. Dále by si měl pedagog uvědomit, že rodič je expert na své dítě, a proto by ho tak měl i vnímat. Každý učitel by měl komunikovat přímo s rodiči, pokud s nimi potřebuje něco vyřešit, a neposílat informace přes dítě. Dalším důležitým bodem je, aby učitel zapojoval dítě do debaty, která probíhá mezi učitelem a rodičem, a jež je o něm, aby bylo nedílnou součástí. A posledním navrhovaným bodem je vyslyšení rodiče a nevnímání každé kritiky či pouhého dotazu jako útok na jeho osobu. Měl by nad tím mít určitý nadhled.

Co se týče rad pro rodiče, je pro ně rada rovnocenného přístupu stejná jako pro učitele. Měli by vnímat učitele jako partnera, jako spolupracovníka ve výchově jejich dítěte. Neměli by ho brát jako pedagogického sluhu, ale měli by si uvědomovat učitelovu odbornost a respektovat ji. V případech, kdy chce rodič navštívit školu s nějakým dotazem, by měl přijít s klidnou hlavou a uvést zdvořilý dotaz, nenastupovat hned s odhodláním bojovat. Doporučuje se si informace, které domů dítě přinese, ještě nějak ověřit, děti často některé věci zkreslují a informace tak mohou ztratit věrohodnost. Posledním doporučením pro rodiče je: „*Nepomlouvejte nikdy učitele svých dětí a rozhodně ne, když to mohou slyšet*“ (Feřtek, s. 95, 2011). Je z toho určitě nepříjemná situace jak pro učitele, tak pro rodiče.

1.2 Kooperace

Kooperace je forma spolupráce, při které se účastníci dobrovolně zapojují do jejího konání a snaží se dosáhnout zvolených cílů. Většinou se kooperace vztahuje na dlouhodobější projekty, které jsou založeny na vzájemné důvěře (Formanová, 2015).

1.3 Participace

Participace neboli partnerství umožňuje lidem, v našem případě rodičům, aby se zapojovali a měli určitý vliv ve výchově a vzdělávání svých dětí ve školském prostředí. Tím se posiluje odpovědnost za výsledky, kterých jejich dítě ve škole dosáhne (Ruperéz, 2014).

1.4 Komunikace

Komunikace je přenos nebo sdílení informací z jednoho bodu do druhého. Dosah komunikace je však o hodně širší. Nejedná se o pouhé proudění informací, ale i o podílení se na celku komunikace tím, že jsme přítomni (Vybíral, 2009, s. 25).

Existuje několik různých teorií komunikace, které se zabývají různými aspekty tohoto procesu, jako je například kódování a dekódování informací, bariéry komunikace a její účinnost (Paulík, 2007).

Dle Vybírala (2009, s. 31) existuje pět hlavních funkcí komunikování, a to: informovat, instruovat, přesvědčit, vyjednat a pobavit. První funkce má informativní charakter, pravděpodobně je nejpůvodnějším přínosem komunikace. Jedná se o předání zprávy či oznámení něčeho. Tato informace se musí dostat od adresáta k příjemci. Jako další uvádí instruktážní funkci, například k naučení se něčeho nového, třeba v receptech. Třetí bod představuje funkci přesvědčit, ta má nějakým způsobem ovlivnit adresáta pro svoji potřebu. Tato funkce je nazvána jako persuzivní. Čtvrtou je pak funkce vyjednávací nebo také operativní, jež vede k nějaké dohodě, řešení. A poslední, zábavní funkce, je tu pro rozveselování druhých, ale i sebe samého.

1.4.1 Typy komunikace

Nejčastěji se rozlišují dva základní typy komunikace. Těmi jsou verbální, mluvené nebo psané slovo, a neverbální komunikace, ve které se vyskytují jiné způsoby vyjadřování. (Schneiderová, 2003). Existuje i jiné dělení, které je klasifikováno podle různých hledisek, například komunikace záměrná a nezáměrná, vědomá a nevědomá, pozitivní a negativní a mnoho dalších (Mikulaščík 2003).

Verbální komunikace je jazykový prostředek, který je odborně pojmenován jako prostředek lingvistický. Při tomto typu komunikace vnímáme slyšitelné, čímž jsou například výška a barva hlasu, členění nebo tempo řeči. V obsahové stránce jazykového projevu se ukazuje mnoho faktorů. Můžeme zde pozorovat například slovní tvořivost, jakou má jedinec slovní zásobu, dále zda má všeobecný přehled znalostí, jaká je jeho zájmová a hodnotová orientace, což zahrnuje například téma, o kterém hovoří, sebepojetí v rozhovoru, a v neposlední řadě se zde uplatňují aktuální potřeby jedince (Smékal, 2002).

Neverbální komunikace je tvořena pomocí nejazykových prostředků, které jsou odborně nazývány jako extralingvistické prostředky. Do této kategorie spadá mnoho projevů, jako jsou například výrazy obličeje, tělesné pohyby, oční kontakt, pohyby rukama a mnoho dalších. Na těchto projevech má největší podíl psychika, ale i některé fyziologické děje a svalstvo (Smékal, 2002).

1.4.2 Způsoby komunikace ve školství

Ve školství je používáno mnoho způsobů komunikace. V dnešní době jsou nejvyužívanějšími způsoby komunikace elektronické nástroje jako například e-maily, fóra a sociální média. Svoji roli zde ale udržují i tradiční metody, jako jsou individuální konzultace nebo klasické třídní schůzky (Brusáková, 2020).

Komunikace prostřednictvím e-mailu

V České republice se e-mailová komunikace začala používat v 90. letech 20. století. Od této doby se stávala běžnější a postupně i více populární, jelikož se internet stával dostupnějším a rozšířenějším, začaly se používat chytré telefony s přístupem k internetu a objevovalo se spoustu nových nástrojů pro zpracovávání a sdílení dokumentů. Ve školním prostředí se e-maily původně používaly zejména pro zadávání domácích úkolů (Harbarczyk, 2022).

Webová stránka školy

Webová stránka školy slouží jako velmi dobrý nástroj pro sdělování aktuálních či obecných informací. Je to první vizitka školy, když si o ní kdokoliv vyhledává informace. Je založena na přehlednosti a informativnosti.

Nástěnka

Dalším způsobem komunikace, který stojí za zmínění, jsou informace předávané na nástěnce. Jsou zde vyvěšeny nejaktuálnější informace, například upozornění na změny v rozvrhu či pořádané akce.

Informační leták a školní noviny

Rodiče mohou být pozváni například na různé školní akce prostřednictvím informačních letáků nebo školních novin, které, jak bývá zvykem, spravují sami žáci.

Portály pro školy, elektronické třídní knížky

V průběhu posledních let se objevily právě tzv. portály pro školy, které rychle nabyly na své populárnosti. Každá škola si může vybrat z portálů, které jsou dostupné pro Českou republiku nebo může využívat i svoje vlastní systémy. Jedním z nejznámějších portálů v České republice je systém Bakaláři. Dalším velmi používaným je EduPage. Tyto portály byly vytvořeny tak, aby sloužily jako elektronická třídní kniha, ale také jako prostředek pro komunikaci mezi učiteli, rodiči, ale i samotnými žáky. Lze přes ně sdílet výukové materiály, je na nich dostupná klasifikace žáků, učitelé tam mohou plánovat testy, zadávat domácí úkoly, přidávat informace pro rodiče, ať už od vedení školy nebo od samotných učitelů. Elektronický diář (school e-diary) je prostředkem pro školy, který umožňuje plánování hodin, spravování úkolů a v neposlední řadě slouží ke komunikaci s rodiči (Hoštička, 2006).

Třídní schůzky

Třídní schůzky jsou jedním z typů setkání, která se konají ve školách. Je pro všechny rodiče najednou, tudíž se zde řeší informace a organizační záležitosti týkající se všech dětí či rodičů. Podle Čapka (2013) je nejvhodnějším způsobem vést třídní schůzky formou diskuse, kde rodiče mohou vyjádřit své případné připomínky k výuce či organizaci plánovaných akcí a setkání. Na těchto schůzkách by se neměl probírat prospěch jednotlivých dětí, k tomu jsou vhodné individuální konzultace.

Telefonní komunikace

Komunikace přes telefon je, co se týče akutnosti, pravděpodobně nejefektivnějším řešením. Avšak může mít různá úskalí. Například pokud si učitel s rodiči nestanoví jasná pravidla, kdy ho mohou a nemohou telefonicky kontaktovat, poté nastávají nepříjemné situace, například když se rodič snaží spojit s učitelem ve večerních hodinách či o víkendu. Telefonní komunikace je dle mého názoru skvělé řešení, pokud jde o akutní závažnou záležitost.

Dny otevřených dveří

Den otevřených dveří se uskutečňuje především za účelem prezentace školy. Rodiče si při tomto dni často uvědomí, zda škola splňuje jejich požadavky, odpovídá očekávané kvalitě a zároveň jim tato akce pomůže rozhodnout se, jestli si tuto školu zvolí, či nikoliv. Často jsou pořádány zejména pro rodiče budoucích prvňáčků (Čapek, 2013).

Schůzka s rodiči žáků budoucích prvních ročníků

Schůzka s rodiči budoucích žáků se koná zpravidla 2–3 měsíce před nastoupením dětí do prvních tříd. Rodiče zde mají možnost se seznámit s pedagogickými pracovníky, kteří budou nějakým způsobem zapojeni do výchovy a vzdělávání jejich dětí. Rodiče jsou zde žádáni a seznamováni s aktivní spoluprací se školou a učiteli (Kaiser, 2000).

Zápisy nanečisto

Událost, při které se mohou budoucí prvňáčci seznámit a vyzkoušet si, co vše musí umět, aby byli přijati do první třídy. Rodiče zde mají možnost vidět učitele, kteří budou pravděpodobně vyučovat jejich dítě, pokud do této školy nastoupí. Vidí, jak učitel pracuje s dětmi, jaký má přístup, jelikož je zde zpravidla připraven nějaký doplňkový program pro děti.

2 Spolupráce v legislativě

2.1 Školský zákon RVP ZV

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, dále jen RVP ZV, což je kurikulární dokument vydaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, ze kterého poté vychází školní vzdělávací program, jsou zmiňována následující slova o spolupráci školy a rodiny: „*Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. Je jedinou etapou vzdělávání, kterou povinně absolvuje celá populace žáků, a to ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících stupních*“ (MŠMT, s. 9, 2021). RVP ZV (2021) uvádí, že první stupeň je vlastně dalším krokem vzdělávání pro děti, kterému předcházela právě rodinná výchova a poté předškolní vzdělávání, zároveň je přípravným krokem pro druhý stupeň.

V 10. kapitole RVP ZV (2021) je zmíněna podmínka, která by se měla zvažovat na základních školách, a tou je právě „*spolupráce se všemi účastníky vzdělávacího a výchovného procesu*“, čímž jsou myšleni právě i rodiče. Podmínky spolupráce školy a zákonných zástupců jsou poté následující:

- „*funkční a neustále aktualizovaný systém informací směrem k žákům, k učitelům, k vedení školy, k zákonným zástupcům žáků, partnerům školy a mezi jednotlivými aktéry vzdělávání navzájem*“;
- „*setkávání se zákonnými zástupci žáků a jinou veřejností – seznamování se záměry školy, s cíli, způsoby výuky, hodnocením žáků, s pravidly života školy, vzájemné hledání řešení problémů žáků týkajících se jejich výchovy a vzdělávání*“;
- měl by být k dispozici prostor, kde může být aktivní samosprávný orgán zákonných zástupců a také bezpečné prostředí pro komunikaci mezi učiteli a zákonnými zástupci;
- pro rodiče či zákonné zástupce by měla být otevřená vzdělávací strategie a dostupnost informací ohledně potřeb individuální formy vzdělávání, která se týká jednotlivých žáků;

- podpora pro zákonné zástupce žáků, kteří řeší problematiku podpůrných opatření, jejich děti se potýkají s výchovnými problémy, nebo mají otázky ohledně učení žáků, kterou zprostředkovává školní poradenství;
- možnost podílet se na různých akcích a být přítomen ve výuce svých dětí.

2.2 Rodiče vítáni

Rodiče vítáni je vizitka dobré spolupráce školy a rodiny. Tato certifikace je pro školy přínosem a může ovlivňovat rozhodování rodičů, zda chtějí dát dítě právě na tuto školu. Abyste ovšem získali toto ocenění, musíte jako škola splňovat následující povinná kritéria a zároveň být schopni plnit alespoň dvě z volitelných. Povinných kritérií je sedm, z volitelných je pak na výběr ze sedmnácti. Všechna kritéria jsou dostupná v PDF formátu na internetových stránkách Rodiče vítáni (<https://www.rodicevitani.cz/>), kde jsou podrobně okomentována, aby bylo zřejmé, co vše pod konkrétní bod patří. Pokud tedy chcete úspěšně disponovat touto certifikací, zde vás seznámím s povinnými kritérii:

- Bezproblémový přístup rodičů do školy během celého dne

V rámci dodržení bezpečnosti dětí a školního prostředí mají rodiče možnost vyřídit si ve škole nezbytné věci a získat potřebné informace, které jsou v zájmu jejich dětí. Rodiče mají možnost se u hlavních dveří školy jakkoliv ohlásit, aby je do ní pověřená osoba vpustila.

- Dostupnost kontaktů pro rodiče

Rodiče by měli nejlépe dostat seznam kontaktů, které mohou využívat v případě jakýchkoliv dotazů. Také by měly být všechny tyto informace o kontaktech dostupné a aktualizované na stránkách školy, kde jsou pro všechny lehce dohledatelné. Osobní kontakty by měly být předávány pouze individuálně mezi účastníky komunikace a s jejich svolením.

- Aktuální informace o dění ve škole

Rodiče by měli od školy obdržet seznam plánovaných akcí, prázdnin a významných dnů, který bude rovněž dohledatelný na webových stránkách.

- Komunikace školy a rodiny

Škola s rodiči komunikuje na úrovni partnerské, kde je třeba oboustranného respektu. Škola se také zavazuje, že prospěch a chování jejich dítěte nebude předmětem řešení před ostatními rodiči. V tomto případě je doporučena konzultace ve třech, které se účastní rodič spolu se svým dítětem a učitel. Tato metoda konzultace se stává postupem času efektivnější a rozšířenější.

- Rodiče jsou seznámeni s žádostí školy vstoupit do programu Rodiče vítání

Rodiče jsou seznámeni s programem a jsou schopni potvrdit údaje uvedené ve formuláři, zároveň je škola žádá o potvrzení naplňování vybraných kritérií. Rodiče jsou totiž nejkompetentnějším hodnotitelem, zda opravdu škola daná kritéria splňuje.

- Časová dostupnost pořádaných akcí

Akce, které škola pořádá pro podporu spolupráce mezi školou a rodiči, jsou uskutečňovány v termínech a v časových rozmezích tak, aby byla zohledněna pracovní vytíženost rodičů. Pokud opravdu chceme, aby se rodiče akcí zúčastňovali, musíme volit takové časové možnosti, aby to pro ně bylo přijatelné.

- Viditelnost značky Rodiče vítání u vstupu do školy

Toto je jediné kritérium, které je povoleno zrealizovat až po získání certifikace. Škola se ale musí předem zavázat, že tuto potřebu naplní. Důležitostí tohoto bodu je, aby všichni přátelé školy, hlavně rodiče, byli informováni, k čemu se škola zavázala.

Co se týče volitelných kritérií, není účelem, aby se škola snažila splnit jich co nejvíce, nýbrž je upřednostňována kvalita plnění před kvantitou. Pro všechny požadavky, ke kterým se škola zaváže, by mělo platit, že nejsou pro formu spolupráce nové, ale mají alespoň roční ozkoušenou lhůtu, díky které se osvědčí jejich fungování. Některými z volitelných kritérií jsou: zpřístupněné dokumenty školy na webových stránkách, kde se doporučuje zveřejnit kompletní ŠVP s komentovanými kapitolami, dále například školní řád, řád školní družiny, zprávy z inspekce apod. Dále se doporučuje stanovit konzultace ve trojicích. Nabízet rodičům možnosti konzultace se školním psychologem nebo výchovným poradcem či doporučit službu externích odborníků, jimiž jsou například dětské psychologové nebo logopedi (Rodiče vítání, 2021).

2.3 Smlouvy s rodiči

Tehdejší ministr školství Josef Dobeš prosadil od září roku 2011 pilotní projekt s názvem Smlouvy s rodiči. Smlouvy pojednávaly o zlepšení kázně ve školách a při výuce. Nápad byl koncipován jako metodika pro učitele a rodiče za účelem zlepšení situace v rámci spolupráce (MŠMT, 2011).

Smlouva s rodiči byla pojmenována jako Individuální výchovný program (IvYP). Program se uzavíral v případě, že byl zjištěn výskyt rizikového nebo agresivního chování ze strany žáka v prostředí školy. Smlouva není jednostranným dokumentem, uzavírala se na základě dohody všech zúčastněných stran, tj. rodič, učitel a žák. IvYP byl představen jako jeden ze stupňů strukturovaného postupu při řešení nežádoucího chování. Díky tomuto dokumentu měl být nastaven přístup pro zlepšení partnerské komunikace a uvědomění si daného problému. Hlavní myšlenkou nebyl trest pro dítě, avšak pomoc pro žáka a podpora pro rodiče nebo zákonné zástupce (MŠMT, 2013).

Smlouva obsahovala například sliby rodičů o zkvalitnění domácí přípravy jejich dětí a o přiměřeném času, který s nimi stráví s pozitivním a podporujícím přístupem. V případě porušení smlouvy ze strany žáka, například ve výuce, byl stanoven postih, který by žáka vyloučil ze společné výuky a bylo by stanoveno alternativní řešení, které by zahrnovalo dětského psychologa či nějakou formu terapie (Čapek, 2013).

3 Koncepty otevřených škol

Pod pojmem otevřená škola si můžeme představit takovou školu, která se za pomoci zřizovatele snaží o budování partnerských vztahů a otevírá možnost výuky dle svého tempa a podle svých potřeb (Rabušicová a kol., 2004).

Otevřené školy najdeme například v Brně, kde je přímo zveřejněná síť brněnských otevřených škol, které spolu spolupracují. Jejich vedení se snaží naplňovat následující standardy: vytváření strategických plánů, které budou zohledňovat potřeby všech zapojených do vzdělávání, což zahrnuje i rodiče, dále se v rámci partnerství snaží spolupracovat se svými partnery a rodinou. Co se týče přímého zapojení rodičů, snaží se o pravidelnou a smysluplnou komunikaci postavenou na pozitivních vztazích (žák–učitel–rodič). V neposlední řadě pak vedení školy při důležitých rozhodnutích konzultuje průběh právě se zástupci školy a širší veřejností (Otevřené školy, 2023).

3.1 Aktem školy – Začít spolu

Hlavními principy programu Začít spolu je podpora vzájemné spolupráce dětí s jejich zákonnými zástupci, nejčastěji rodiči. Školy s tímto programem se snaží vytvářet partnerský vztah s rodinami dětí a nabízejí jim širokou škálu forem spolupráce, aby měly na výběr a mohly se aktivně podílet na chodu školy a společně budovat pozitivní vztahy. Za důležitý předpoklad považují hlavně otevřenou spolupráci a komunikaci (Začít spolu, 2023).

3.2 Spolupráce školy a rodiny v programu Začít spolu

Program Začít spolu vychází z přesvědčení, že rodina má největší vliv na výchovu a vzdělávání dětí, nese za ně zodpovědnost, a proto má právo být součástí školního prostředí. Rodiče a učitelé jsou si rovni postavením, jedná-li se o výchovu a vzdělávání dítěte. Pedagogové využívají individualizovaný přístup jak k dětem, tak i k jejich rodinám. Jejich cílem je vytvořit partnerský vztah a podmínky pro pravidelné udržování kontaktu s rodinami různými formami spolupráce. (Krejčová, Kargerová, 2003)

Mezi hlavní rámcové kategorie spolupráce patří osobní kontakt, písemná forma a přítomnost rodiče přímo ve třídě.

Do osobního kontaktu řadíme mnoho forem setkávání, například první návštěvu ve škole či orientační setkání. Rodiče se zde seznámí s prostředím, vyzkouší si částečně i systém práce, ve kterém bude jejich dítě pracovat. Při prvním setkání se stanoví také pravidla pro vzájemnou spolupráci, sdělují se očekávání jak ze strany školy, tak od rodičů. Čas příchodu a odchodu dítěte ze školy je jednou z příležitostí k neformálnímu setkání. Pokud rodič potřebuje zodpovědět nějaké dotazy a má čas, když přivede své dítě do školy, učitel se mu snaží být dispoziční. Někteří rodiče zůstávají po příchodu chvíli ve třídě na pozorování. Dalšími formami spolupráce jsou spojení prostřednictvím telefonních hovorů, e-mailů či sms zpráv. Jsou to metody, které se používají hlavně pro urychlení řešení situace, v akutních případech. Konzultace učitel–rodič–dítě, tzv. triády nebo tripartitní schůzky, jsou v programu Začít spolu velmi populární. Dítě schůzku zpravidla vede, povídá o svých pokrocích a o tom, kde se již v učivu nachází. Mluví společně také o dalších cestách učení. Organizují se různá rodičovská setkání, kterých se mohou účastnit i děti společně, často na slavnostní bázi. Program je spíše neformální, jedná se například o pikniky, pobyty v přírodě, oslavy narozenin, sváteční večírky apod.

Mezi písemné formy komunikace můžeme v první řadě zahrnout letáčky, brožurky nebo příručky, které jsou skvělé pro přenos informací ohledně nadcházejících akcí, ať už pořádaných v rámci školy či mimoškolních. Díky školnímu zpravodaji nebo novinám se rodičům dostávají podstatné informace o aktuálním dění ve škole. K pestrosti těchto výtisků jsou přidány i různé rébusy, básničky nebo hádanky a další náměty pro děti. Periodika obsahují také pedagogická nebo lékařská okénka, pro obohacení vědomostí, a v závěru se nachází rubrika pro názory a náměty rodičů. V rámci písemné komunikace se rodičům posílají také neformální zprávy o dítěti i o dění ve škole. Z nich se rodiče dozví o oblíbených aktivitách, nových dovednostech, úspěších a průběžném hodnocení. Dalším zdrojem informací je nástěnka, kde se shromažďují aktuality o programu a schůzkách, instrukce k akcím, poděkování za pomoc a spousty dalších důležitých sdělení. V rámci zlepšování společné participace funguje na škole i schránka pro návrhy, kde se může kdokoli, kdo je zapojen do výchovy a vzdělávání dítěte, vyjádřit a sdělit svůj názor, ať už pod svým jménem, či v anonymním znění.

Rodiče mají možnost vidět ve třídě způsob, jakým škola pracuje, seznámit se s chodem školy, vidět svoje dítě pracovat v jemu neznámém prostředí a pozorovat jeho reakce i ostatních dětí. Někteří rodiče docházejí do školy pravidelně a pracují v roli asistentů. Podílí se na přípravě a realizaci výuky. Jejich pomoc je využívána často u samostatné

práce při centrech aktivit, kde se upřednostňuje individuální přístup k dětem, proto je zde každý nápomocen. Pokud je ve školách dostatek prostoru, bývá zřizována rodičovská místnost. Tato místnost slouží k setkávání s jinými rodiči, přečtení si důležitých informací, rodiče si zde mohou půjčit knihy a didaktické pomůcky. Každý se vždy запиše do katalogu, půjčí si příslušnou věc domů, po čase ji vrátí a může si ji vypůjčit někdo další. (Krejčová, Kargerová, 2003)

Ve svém metodickém průvodci vzdělávacím programem *Začít spolu* představují Krejčová a Kargerová (2003) Desatero pro spolupráci s rodinou, které podporuje právě myšlenku spolupráce školy a rodiny programu *Začít spolu*, který vychází z přesvědčení, že jsou rodiče rovnocennými partnery, jelikož učitel je expertem na výuku a rodič je expertem na své vlastní dítě. Proto jsou oba nedílnou součástí při výchově a vzdělávání dítěte. Dodržování tohoto desatera nevyžaduje žádné speciální potřeby a věci k úpravám, vše je o osobnosti každého učitele a školy a plnění je založené na vzájemné komunikaci a pochopení. Desatero pro spolupráci vám představím v následujících bodech.

1. Respektujeme úlohu rodičů

Ve vývoji dětí hrají největší roli rodiče, mají základní právo a zároveň i povinnost uskutečňovat důležitá rozhodnutí v jejich životech. Mají nezpochybnitelnou pozici v každém ohledu, kdy se jedná o jejich dítě. Učitelé si proto pěstují vzájemný respekt mezi všemi zapojenými do výchovy a vzdělávání ze strany rodiny.

2. Zachováváme důvěrnost

Osobní údaje a informace o dětech jsou v rámci ochrany osobních informací v průběhu, ale i po ukončení školní docházky bezpečně uchovávány. Zjišťování informací od rodin je omezeno na pouze nezbytně nutné. Ke všem informacím mají přístup pouze rodiče daného žáka, třídní učitelé a vedení školy. V případě žádosti o jiné záznamy jsou prováděny transparentní kroky, které vyžadují souhlas rodičů.

3. Mluvíme s rodinami o očekáváních, která vůči sobě máme

Učitelé zjišťují očekávání a představy rodičů o vzdělávání jejich dítěte a o vzájemné spolupráci. Tyto informace zpracovávají na počátku vzdělávání, ale i v průběhu. Taktéž sdělují své záměry a představy o vzdělávání.

4. Podporujeme spolupráci s rodiči nabídkou vícero strategií k jejich zapojení

Pedagogové jsou flexibilní k různým přístupům a formám spolupráce, které každé rodině vyhovují jinak, protože je každá rodina jiná a každý má právo preferovat odlišné podmínky.

5. Respektujeme, že konkrétní způsob spolupráce si volí rodina sama

Škola se snaží poskytnout rodinám co nejrozsáhlejší škálu možností pro spolupráci a nechávají na nich, jakou z nabízených forem si zvolí.

6. Usilujeme o zapojení celé rodiny

Ke vzájemné spolupráci se nemusí zavazovat pouze základní rodina, nabádáme i další členy rodiny a jejich přátele.

7. Plánujeme rodičovská setkání a konzultace v době, která rodině vyhovuje

Rodiče mají na výběr z několika možností nabízených termínů, z nichž si vyberou dle svých časových preferencí a individuálně se na ně zapíší.

8. Zaměřujeme se na silné stránky rodiny a poskytujeme jí pozitivní zpětnou vazbu

Oceňují rodiny za jejich spolupráci, včleňování se ve třídu, jejich dosažené úspěchy a vyzdvihují jejich silné stránky.

9. Spolupracujeme s dalšími partnery školy

Využívají nové nabídky spolupráce s dalšími organizacemi a institucemi, zároveň se snaží přispívat i vlastními možnostmi.

10. Víme, že všechno nejde hned...

Dobrá spolupráce nelze vytvořit ze dne na den, proto se ji škola snaží průběžně zlepšovat na základě jejich získaných zkušeností a dosažených úspěchů.

3.3 Komunitní školy

Komunitní škola vytváří prostor a utváří takové postupy pro to, aby se všichni zapojení jedinci stali partnery při řešení aktuálních problémů dané komunity. Komunitní vzdělávání je založeno na třech hlavních principech. Jedním z nich je celoživotní učení, kde jsou na základě potřeb dané komunity předávány jak formální, tak neformální učební příležitosti. Dalším principem je aktivní zapojení komunity, je podporován demokratický proces při rozhodování, aktivně jsou pobízeni lidé ze stejné komunity k zapojení se do různých aktivit. Třetím principem je pak efektivní využívání zdrojů, který se snaží využívat všechny zdroje, jež má komunita k dispozici, snaží se předcházet duplicitním zdrojům a dává přednost podpoře vzájemné spolupráce místních organizací (Vik, 2007).

Komunitní škola má své charakteristické rysy, jimiž jsou:

- projevuje se podle potřeb své komunity;
- zdokonaluje a provádí nápady, které se v komunitě zrodí;
- poskytuje a užívá prostory, lidský potenciál a vybavení ve prospěch komunity;
- je otevřena možnostem nad rámec běžného provozu;
- angažuje do procesu vzdělávání rodiče a další přátele školy;
- vyvolává a rozvádí spolupráci v rámci dané komunity;
- dle situace efektivně reaguje na potřeby místní komunity;
- poskytuje značný standard služeb;
- ustavičně pracuje na sebezdokonalování.

Komunitní škola je oproti běžné otevřena 7 dní v týdnu, 52 týdnů v roce a má rozmanitou nabídku aktivit nejen pro děti, ale i pro dospělé (Vik, 2007).

V jedné z brněnských komunitních škol působí rodičovské orgány. Jedním z orgánů jsou „Mluvčí tříd“, kde má každá třída jednoho zástupce ze zákonných zástupců dětí, kteří se podílejí na organizaci setkání, jež se uskutečňují čtyřikrát do roka a jsou spíše informativního charakteru (např. o plánovaných akcích apod.). Dále je tu občanské sdružení „Škola jako centrum komunity“, ve kterém nejsou zapojeni pouze rodiče, ale i učitelé či bývalí žáci, toto sdružení participuje na tvorbě komunitních projektů a jejich realizaci. Třetím orgánem je pak „Rada školy“, kterou tvoří vždy tři pedagogičtí pracovníci, tři zákonní zástupci a tři zástupci městské části. Má kontrolní charakter (Šed'ová, 2003).

3.4 Koncept dobré a efektivní školy

Jaká škola musí být, aby byla „dobrá“? Podle Jacksona a jeho výzkumu je dobrá škola ta, do které žáci chodí rádi, cítí se tam příjemně, ve třídách je příjemné klima. Škola nemusí mít úplně nejlepší výsledky testů ze škol v okolí, jelikož to není jediným podstatným hodnotícím ukazatelem, zda je škola opravdu dobrá. Jsou zde totiž činitelé, kteří v testování zohlednění nejsou a těmi jsou právě žáci, kteří jsou něčím zvýhodněni a zároveň i ti, kteří jsou znevýhodněni. V dobré škole je nízká absence žáků, protože se do ní těší. Jackson zmínil myšlenku, že pro úspěšný a šťastný život nejsou jedinými předpoklady být chytrý a vzdělaný. Za důležité atributy považuje také pozitivní naladění a motivaci (Terada, 2021).

Znaky dobré školy jsou:

- přesná filozofie školy

Škola má propracované, jasně stanovené cíle ve svém programu. Veřejně sdílí hodnoty s důrazem na osobnostní a sociální rozvoj žáků, rozvoj individuálního přístupu u dětí a motivaci dětí pro docházku do školy. Spolupodílí se učitelů s přáteli školy na projektech školy.

- hodnotný systém řízení školy

Škola se dlouhodobě zaměřuje na zlepšování kvality ve všech směrech. Klade důraz na sebeevaluaci instituce. Dále dbá na podporu spolupráce mezi pedagogy díky společným projektům, vzájemným hospitacím apod. Buduje vstřícnost školského zařízení k rodičům a ostatním přátelům školy. Škola participuje na životě obce.

- kvalitní pedagogický sbor

Dobrá škola disponuje vysokou vzdělaností a profesionalitou. Učitelé mají osobnostní kvality a pozitivní přístup k dětem. Je zde utvářena vzájemná, příjemná spolupráce s rodiči a identifikace učitelů se školou.

- převažující didaktická koncepce ve výuce

Cíle výuky jsou jasně stanoveny a přizpůsobeny vyváženému rozvoji osobnosti dětí. Podporuje se pozitivní přístup k dětem a udržování dobrého klima ve třídě. Učitel se snaží pojímat výuku konstruktivisticky. Při klasifikaci zohledňuje portfolio žáka, hodnotí

na základě individuální vztahové normy, klade důraz na evaluaci žáků mezi sebou. Dobrá škola dbá na společné řešení problémů s rodiči, a také zapojení rodičů do výuky.

- autenticita školy

Výsledky dlouhodobého pozorování procesu vzdělávání vykazují pozitivní závěry (Spilková, 2003).

Podle Šed'ové (2004) je jedním z důležitých aspektů efektivní školy dobrá komunikace a spolupráce s rodiči.

4 Rodina a škola

4.1 Funkce rodiny

Mezi základní funkce, které by rodina měla splňovat, patří biologicko-reprodukční funkce, díky které můžeme zajistit to, že rodina bude pokračovat v růstu, výchovná funkce, díky které se začleňuje do společnosti, ekonomická funkce, která je nezbytně nutná pro zajištění domácnosti a jejích členů, a v neposlední řadě emocionální a ochranná funkce, která dává jednotlivcům pocit bezpečí, jistoty (Preslová, 2015).

Při vývoji dítěte je jedním z nejdůležitějších činitelů rodinné prostředí. Právě zde se totiž utváří a formuje jeho osobnost (Kraus, 2008).

4.2 Rodiče a jejich role ve vztahu ke škole

Rolí rodičů mám na mysli jejich způsob interakce a zapojení se do školního dění. „*Jedná se nám tedy o konkrétní způsoby uspořádání vztahů rodiny a školy, o jejich sociální interakci*“ (Šeďová, s. 33, 2004).

4.2.1 Práva a povinnosti rodičů

Práva a povinnosti rodičů jsou stanoveny v zákoně, který schválil Parlament České republiky. Výňatek ze zákona ohledně práv a povinností zákonných zástupců je umístěn v Příloze 1 – Práva a povinnosti rodičů. V případě podezření na zanedbávání nějaké rodičovské povinnosti vůči dítěti je škola povinna tuto skutečnost nahlásit na příslušný orgán, kterým je v tomto případě Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).

4.2.2 Rodiče jako klienti

Rodiče jakožto klienti-zákazníci mají dvě možné perspektivy, jak na tuto roli mohou nahlížet. První pohled je takový, že „učitelé ve škole jsou odborníky“ – tzn. že vědí nejlépe, jak dělat svoji práci, druhý je pak pohled, že „rodiče jsou odborníky“, co se týče výchovy svých dětí, proto si mohou určovat, co je ve vzdělávání jejich dětí dobré a špatné.

Rodiče mají 3 hlavní možnosti, jak se zapojit do spolupráce se školou. Pokud chtějí mít značný vliv na rozvoj svých dětí, mohou se aktivně zapojovat přímo do managementu školy, jejich hlas může být vyslyšen například v rámci rodičovských sdružení nebo mohou odevzdat svůj názor, nechat věc na odbornících a přijímat pouze to, co jim je nabízeno.

Role rodičů jako klientů se na první pohled zdá ideální, avšak často se stává, že rodiče pouze přejímají názory od odborníků, což je neaktivní přístup. Pokud se jim však něco na škole nelíbí, posunou se o kus dál a místo pokusu o změnu, přejdou na jinou školu (Šedřová, 2004).

V empirickém šetření, podle vytvoření indexů rodičovských rolí, která z rolí převládá na našich českých školách, zjistila Šedřová (2004), že silně převažuje, přes 80 %, zákaznický přístup (rodiče jako klienti-zákazníci).

4.2.3 Rodiče jako partneři

V rámci pojetí této role jsou rodiče i učitelé v rovnoprávném vztahu. Obě strany se snaží vyslechnout názory druhých a přijímají je jako rovnocenné názory, které mohou obohatit jejich práci. Jde o to vybudovat partnerský vztah s rodiči. Rodiče se mohou zapojit do výchovy například díky následujícím kategoriím podle Epsteina (1997). Podporování dítěte při přípravě do školy – rodiče mají povinnost vytvořit pro dítě bezpečné a podporující prostředí. Škola má povinnost informovat rodiče o jakémkoliv dění týkajícím se jejich dítěte. Rodiče mohou být vyzváni k aktivní spolupráci a zapojení do školních aktivit. Rodiče by měli pomáhat při dalším rozvoji dětí a při jejich přípravě do školy například tím, že budou kontrolovat domácí úkoly, sdílet další edukační aktivity, vytvářet nové příležitosti pro výuku. Rodiče si mohou zvolit zástupce, který bude mít dosah na rozhodování a řízení nějakých činností školy, bude mít vlastní slovo za jejich skupinu.

V dnešní době, kdy jsou rodiny často velmi různé, je důležité ke každé přistupovat individuálně. „*Snahy o zlepšení vztahů rodiny a školy vyžadují rozpoznání potřeb, přání a zkušeností dětí a jejich rodin*“ (Šedřová, s. 36, 2004).

4.2.4 Rodiče jako občané

Přirovnání této role je opravdu podobné jako u uplatňování volebního práva občana republiky. Je to podmíněno aktivitou rodiče při spolupráci. Pokud se bude rodič dobrovolně zapojovat do chodu školy, může se poté podílet na případných změnách a spolupracovat na rozvoji komunity. Je pro něj důležitá výuka občanské výchovy ve škole. Vidí školu v širším spektru než pouze jako instituci ke vzdělávání dětí. Postavení se ke spolupráci má hlavně na starosti škola, ale jde o vzájemnou spolupráci, vzájemné závislosti, což je hlavním rozdílem od klientské role rodičů (Šed'ová, 2004).

4.2.5 Rodiče jako problém

Poslední rolí podle Šed'ové (2004) je „rodič jako problém“, které můžeme rozdělit do tří podob. Jako první uvádí „nezávislé“ rodiče, kteří neprojevují přehnanou aktivitu, zapojují se pouze, pokud je to nutné, udržují si minimální kontakt se školou. Tolerují školu, své rodičovské povinnosti plní, ale v míře, kterou si určují sami. Zájmové kroužky pro ně mají větší váhu než samotná domácí příprava na výuku. Další skupinou jsou „špatní“ rodiče, kteří neprojevují absolutně žádný zájem o spolupráci na výchově a vzdělávání svých dětí. Názory školy buď nepodporují či je úplně ignorují. Může se jednat o rodiče, kteří mají špatné sociální zázemí, které není bezpečným prostředím ani pro dítě. Nereagují na výzvy, které přicházejí ze strany učitelů ohledně domácí připravenosti jejich dětí. A poslední skupinou jsou rodiče „snaživí“. Ačkoliv se tato kategorie zprvu nemusí zdát jako problémová, vše má své hranice a tito rodiče vyžadují všeho nad rámec, což může být pro učitele vysilující a časově náročné. Tito rodiče vyžadují neustálé informace, změny, zprávy o jejich dítěti, řeší každou maličkost, což může poté vypovídat i o tom, že se snaží získávat výhody pro svoje děti přehnaným zájmem. Rodiče často pomáhají dětem i s plněním jejich povinností, jako jsou například domácí úkoly, které vyplňují za ně, aby to dítě mělo hlavně hotové.

Tabulka č. 3: Rodičovské role podle typu školy

Rodičovské role	Mateřské školy		1. stupeň ZŠ		2. stupeň ZŠ	
	A	průměr (%)	N	průměr (%)	N	průměr (%)
Zákazník	169	80	193	82	171	77
Problém (celkem)	169	27	193	18	171	22
Problém – nezávislý	169	42	193	22	171	27
Problém – špatný	168	22	191	15	171	22
Problém – snaživý	168	16	191	15	171	16
Partner (celkem)	169	41	191	39	171	33
Partner výchovný	169	57	191	54	171	47
Partner sociální	169	25	191	23	171	20
Občan	169	24	191	17	170	14

Obrázek 1 – Rodičovské role (Šedřová, 2004)

Dle již zmíněného empirického výzkumu Šedřové (2004), ze kterého si můžeme prohlédnout výsledky v tabulce na Obrázku 1 – Rodičovské role, se na školách objevilo „snaživých“ rodičů jako problémových pouze 15 %, což znamená nejmenší počet ze zkoumaných případů. Řádné zastoupení oproti ostatním zde měla rodičovská role jako „zákazník“, kterou obsáhlo v průměru až 82 % rodičů.

5 Stav řešené tematiky

Aktuálních ověřených výzkumů z České republiky není mnoho. Níže představím jeden z nich a pro porovnání zmíním také výzkumy ze zahraničí, konkrétně z Dánska a Irska.

Informační centrum o vzdělávání EDUin v roce 2011 provedlo společně s výzkumnou společností Perfect Crowd sociologický výzkum týkající se vztahu rodičů a školy jejich dítěte. Výzkum se uskutečnil v České republice a měl za cíl zmapovat aktuální úroveň a formy komunikace mezi školou a rodinou, zacházení učitelů s dětmi, výši zapojení rodičů na aktivitách školy a samotnou spolupráci z pohledu rodičů. Výzkumu se celkově zúčastnilo 522 respondentů, ale my se zaměříme pouze na pohled rodičů ze základních škol, kterých se zapojilo 437. Data byla zjišťována pomocí Kvalikvant dotazníků. V dotazu „O čem si rodiče přejí být informováni“ byly na prvních dvou místech samozřejmě možnosti týkající se prospěchu a chování dítěte, ostatní možnosti (nedostatky a slabé stránky dítěte, způsob výuky ve škole, nadání dítěte, jeho silné stránky, akce školy apod.) byly v nadpoloviční většině také žádané, na posledním místě s 36 % odpovědí byla vzdělávací filozofie školy. Jako nejčastěji navržená platforma pro neformální komunikaci vyšla ve výzkumu e-mailová korespondence, hned po které následovalo neformální setkání. Co se týče aktivit, kterých by se rodiče zúčastnili, více než 40 % rodičů by rádo navštívilo výuku svých dětí, což byla také nejčastější odpověď, naopak 11 % rodičů odpovědělo, že by se nezúčastnili žádných aktivit. Z dotazovaných rodičů 66 % někdy podalo návrh na zlepšení spolupráce školy a rodiny, z toho 49 % dostalo pozitivní zpětnou reakci. Z dotazníku vyšlo, že více než 74 % rodičů si myslí, že by škola měla dělat více, aby si získala rodiče pro zkvalitnění spolupráce. *„Součinnost školy a rodičů je dle respondentů samozřejmost. Umožňuje s dítětem jednotně pracovat jak ve škole, tak doma“* (Perfect Crowd Research, 2011).

Dalším výzkum (Dahl, 2017), který zkoumá tuto problematiku, pochází z Dánska a nese název „Přílišná spolupráce rodičů? Spolupráce rodičů a učitelů a její vliv na profesní odpovědnost dánských učitelů.“ *„Většina výzkumů na téma spolupráce rodič-učitel se zaměřila na příležitosti rodičů k participaci na životě ve škole. Málo se však ví o tom, co si učitelé myslí o takové spolupráci a jak dysbalance mezi jejich kompetencemi ovlivňuje profesionalitu učitelů“* (Dahl, s. 1, 2017, překlad vlastní).

Studie byla prováděna na dvou školách, po dobu 4 let, formou reflexivní auto-etnografické studie na jedné škole a na druhé v rámci rozhovorů po dobu jednoho

měsíce. „*Obě školy jsou situovány ve dvou z pěti regionů s největším příjmem na domácnost v Dánsku a s nejvyšší vzdělaností dospělé populace*“ (Dahl, s. 6, 2017, překlad vlastní).

Vedení školy se řešenému tématu vyjádřilo následovně: „*K problematice spolupráce rodičů přistupujeme tak, že se díváme na interakci a možnosti participace v komunitě rodičů a učitelů z pohledu učitele a na to, co to znamená pro to, jak se v těchto situovaných praktikách ve třídě vytváří profesionalita učitele*“ (Dahl, s. 8, 2017, překlad vlastní).

Často se stalo, že měly matky více času na aktivní zapojování se do chodu školy, měly hodně připomínek na učitele a hodně učitelů již začalo vzdávat spolupráci s takovými rodiči. Snižovalo to jejich profesionalitu a bylo to pro pedagogy vyčerpávající. Stále řešili pouze přehnaně aktivní rodiče a zbývalo jim méně energie na děti. „*Zvyšování povědomí vedoucích pracovníků škol a dalších zúčastněných stran o mnohostranných sociálních procesech v komunitách rodičů a učitelů a poskytování příležitostí učitelům, aby se v rámci předškolního a dalšího vzdělávání naučili řešit konfliktní situace s rodiči, by mohlo pomoci vytvořit z rodičovských fór zdroje pro učitele, zejména v prostředí, které se vyznačuje nerovným kapitálem mezi učiteli a rodiči*“ (Dahl, s. 13, 2017, překlad vlastní).

V Irsku proběhl v roce 2021 výzkum ohledně vztahů školy a rodiny během přestupu na základní školu (Tobin, et al, 2022). K získávání informací byl použit přístup založený na interpretativní fenomenologické analýze (IPA), což je kvalitativní výzkumný proces, který obsahuje popis i interpretaci události nebo zkušenosti. Výzkumným vzorkem bylo 5 matek, kterým jejich dítě přecházelo z předškolního do primárního vzdělávání. S matkami byly vedeny rozhovory v listopadu a prosinci roku 2019, děti nastupovaly do školy v září roku 2019. Rozhovor obsahoval 32 otázek a trval od 40 minut do 1 hodiny. V závěru bylo zjištěno, že zkušenosti dotazovaných matek ohledně vztahů školy a rodiny během přestupu dětí do primárního vzdělávání byly celkově pozitivní. „*Nicméně byly zde nějaké pochybnosti ohledně podmínek a tužeb matek být aktivně zapojené do učebního procesu dětí a jejich zkušenosti s přestupem*“ (Tobin, et al, s. 16, 2022, překlad vlastní). Svoji pozornost si získalo nejen množství komunikace mezi školou a rodinou, ale hlavně kvalita této spolupráce. Vytvořila se vzájemná důvěra, podpora a angažovaný vztah mezi učiteli a rodiči (Tobin, et al, 2022).

5.1 Programy pro zlepšování spolupráce se školou

Existují programy, které jsou zaměřené na zvyšování úspěchů žáků díky zapojení komunity, rodičů a dalších služeb do jejich vzdělávání. Tyto programy pochází převážně ze zahraničí a jsou představovány Národním institutem pro další vzdělávání (2017) v rámci Inspiromatu – Spolupráce s rodiči. Máme zde tři typy programu – komunitní a rodinno-komunitní, programy zapojující rodiče a ostatní členy rodiny, posledním typem jsou sociální a komunitní služby. Následně vám přiblížím tři programy, které pocházejí z USA. S prvním programem „Rodiče jako členové týmu“ přišla Dr. Maria Paredes na Floridě, „Systém domácích návštěv“ byl navržen v Sacramentu a poslední program s názvem „Rodinná spolupráce jako součást školní kultury“. probíhal v Denveru na Math and Science Leadership Academy.

První, již zmíněný, program, který představím, se jmenuje „Rodiče jako členové týmu“. Program je zaměřen na rozvoj spolupráce se školou. Obsahuje společná setkání, ale i individuální konzultace. Je zaveden místo klasických třídních schůzek. Probíhají tři 75minutová setkání týmů a jedno 30minutové individuální setkání. Na tyto schůzky dostávají rodiče od učitelů pozvánky. V rámci těchto schůzek jsou rodičům představeny aktivity, které mohou využít doma v rámci podpory vzdělávání. Při týmových schůzkách si rodiče vzájemně předávají různé zkušenosti a nápady a od učitelů získávají informace o svých dětech. Na individuálních schůzkách pak rodiče spolu s učiteli vytvářejí tzv. akční plán, který má pomáhat dětem učivo optimalizovat a lépe se v něm orientovat.

Program „Systém domácích návštěv“ byl navržen k řešení nízké výkonnosti školy v Sacramentu. Cílem programu bylo zlepšit vztahy mezi školou a rodinami, zlepšit studijní výsledky dětí a snížit počet vyloučených žáků. Učitelé navštěvovali rodiny a budovali s nimi vztah. Návštěvy probíhají na jaře a na podzim, dobré je podchytit hlavně období, kdy děti čeká nějaká změna, například přestup na druhý stupeň nebo třeba střední školu. Program má pozitivní výsledky pro zlepšení komunikace rodiny se školou i v rámci rozvoje dítěte.

Poslední program, který bych chtěla zmínit, se jmenuje „Rodinná spolupráce jako součást školní kultury.“ Žáci se díky tomuto programu účastní nejen teoretické výuky, ale i praktických projektů, při kterých využívají právě znalosti a dovednosti získané ze školní výuky. Program je zaměřen na podporu jejich komunikačních schopností, schopností vedení a zároveň podporuje jejich občanskou odpovědnost. Díky programu

mají rodiče i žáci možnost potkat se ještě večer před začátkem školního roku. Dále škola pořádá akce, které jsou vhodné pro rodiče s dětmi a konají se jednou za měsíc. Tyto akce jsou vhodné i pro děti, které plánují přestup na tuto školu, aby se seznámily s prostředím a s lidmi ještě před nástupem, což utváří první neformální dojem ze školy, který se pak pravděpodobně pozitivně projeví při budoucím nástupu na začátku školního roku (Národní institut pro další vzdělávání, 2017).

6 Cíl šetření a jeho vymezení

Cílem výzkumu je zjistit, jak fungují vztahy mezi rodiči a učiteli na zkoumaných základních školách a na základě toho vytvořit soubor doporučení k této problematice.

Pro zajištění kvality výzkumu byly informace získávány pomocí následujících metod zkoumání:

- Analýzy školní dokumentace (školních vzdělávacích plánů daných škol, kde se pojednává o spolupráci s rodinou, webových stránek)
- Zúčastněného pozorování (třídních schůzek a dalších akcí pořádaných školou na podporu vzájemné spolupráce)
- Polostrukturovaných rozhovorů (rozhovory s učiteli a rodiči zkoumaných škol)

Rozhovor byl orientován na ověření těchto výzkumných otázek:

- Jakou formu vzájemné komunikace preferují rodiče a jakou pedagogové?
- Na jaké úrovni je spolupráce mezi školou a rodinou z pohledu rodičů a z pohledu učitelů?
- Jak se rodiče podílejí na organizaci akcí pořádaných školou?

7 Metodologie případových studií

7.1 Výzkumný vzorek

Výzkum byl realizován na dvou základních školách ve stejném krajském městě východních Čech, které byly mým záměrným výběrem. Školy jsou to obě sídlištní, s docházkovou vzdáleností do 300 m od sebe. S oběma mám vlastní zkušenost, jelikož jsem na obou z nich realizovala své vysokoškolské praxe v oboru. Po důkladném studiu webových stránek jsem zvolila pro výzkum právě tyto školy.

Jednou ze škol byla plně organizovaná běžná základní škola, druhou pak plně organizovaná alternativní základní škola s programem Začít spolu.

Rozhovory probíhaly v období měsíců leden–březen 2023. Záznamy z rozhovorů jsem nahrávala na diktafon, následně přepisovala a na základě toho analyzovala a kódovala.

7.1.1 Charakteristika popisované běžné školy

Základní škola sídlí v krajském městě o 90 000 obyvatel. Je v provozu již skoro 40 let. Škola má kapacitu přes 500 žáků a děti jsou rozděleny do 19 tříd. S 10 třídami je počítáno na prvním stupni, kde v každém z 5 ročníků jsou dvě třídy po 22–28 žácích, na druhém stupni jsou v každém ze 4 ročníků dvě paralelní třídy, výjimkou je šestý ročník, který má aktuálně 3 paralelní třídy. Žáky vzdělává pedagogický sbor, jenž je tvořen z 35 učitelů včetně ředitele školy a dvou zástupkyň, a jejich kvalifikovanost je kolem 70–100 %. Jelikož je škola fakultním pracovištěm univerzity, učí zde i studenti pedagogických oborů.

V areálu školy nalezneme 4 pavilony, z nichž dva obývá základní škola a ve třetím nalezneme od roku 2006 i školu mateřskou. Disponuje vlastní jídelnou, dvěma tělocvičnami, velkým venkovním hřištěm a herním hřištěm mateřské školy. Ve vnitřních prostorech nalezneme kromě klasické třídy a prostorů družiny i počítačovou a notebookovou učebnu či kuchyňku. V prostorech školy nalezneme také odborné učebny a kabinety pro učitele.

Jedná se o úplnou školu situovanou na sídlišti, která je díky svému umístění dostupná pro rodiny z okolních panelových domů. Zaměření instituce je všeobecné s rozšířenou výukou etické výchovy již od prvního ročníku. Škola je státní a jejím zřizovatelem

je statutární krajské město. Od roku 2006 pracuje na škole školská rada, která může ovlivňovat chod školy.

Na této škole se konají následující akce nebo události, které podporují rozvoj vzájemné spolupráce: dny otevřených dveří, zápisy nanečisto, třídní schůzky a individuální konzultace, jarmarky, vánoční besídky, rozloučení s žáky devátých ročníků, pasování dětí z MŠ na školáky.

7.1.2 Charakteristika popisované alternativní školy

Základní škola sídlí také v krajském městě o 90 000 obyvatelích. Aktuálně má škola pouze první stupeň, ale pomalu se rozrůstá, takže v příštích letech bude postupně otevírat i třídy druhého stupně. Kapacita školy je 180 žáků, v každé třídě se jich vzdělává maximálně 20. Pedagogický sbor se stále rozrůstá, jelikož je i škola v rozvoji. Součástí týmu jsou i asistenti pedagoga, asistent pro žáky s odlišným mateřským jazykem, speciální pedagog, externí sociální pedagog a rodilý mluvčí anglického jazyka.

Škola je rozdělena do dvou vzdálených prostorů, v jednom se nacházejí první až třetí ročníky a ve druhém čtvrté a páté třídy. Součástí je školní družina a školní výdejna. Mají k dispozici notebooky a tablety, ve třídách je volný přístup k internetu, ve výuce jsou využívány dataprojektory.

Škola je soukromá a jejím zřizovatelem je zapsaný spolek. Navštěvují ji děti nejen z krajského města, ale i z blízkého okolí, jelikož nemá spádovou oblast. Rodiče vyhledávají tuto školu v rámci sympatií s programem Začít spolu. Je zaměřena na 4 hlavní oblasti – na podporu jazykového vzdělávání, Komenského dílnu lidskosti, program Začít spolu a být malou inovativní školou.

7.1.3 Charakteristika vzorku respondentů

Dotazováno bylo vždy právě 8 učitelů a 8 rodičů žáků z prvního stupně jak z běžné základní školy, tak ze školy alternativní. Rodiče byli vybíráni na základě ochoty účastnit se výzkumu této diplomové práce. Ve zkoumané alternativní škole pracuje pouze 8 učitelů, dotazováni byli tedy všichni. V běžné základní škole pracuje na prvním stupni 13 učitelů, k rozhovoru byli vyzváni pouze někteří třídní učitelé.

7.2 Etické stránky výzkumu

Respektovat a dodržovat etické a morální zásady bylo pro mě jako výzkumníka nesmírně důležité. Jedním z mých hledisek byla zásada dobrovolnosti na účasti ve výzkumu. Pomocí e-mailu jsem rodičům a pedagogům poslala úvodní zprávu, ve které byly veškeré informace o výzkumu, ubezpečila jsem potenciální účastníky o zachování anonymity a důvěrnosti sdělení. Následně se začali rodiče a pedagogové ozývat a domlouvali jsme si osobní schůzky, ať už přes rezervační systém školy, nebo individuálně přes e-mailovou adresu. Před samotným zkoumáním jsem znovu účastníky seznámila s cílem šetření i s celým výzkumem. Všichni zúčastnění mi dali souhlas ohledně nahrávání schůzky na diktafon za účelem následného přepisu. Důraz jsem kladla na bezpečné a příjemné prostředí. V následných prepisech jsem pro zachování plné anonymity použila značky, UB – učitel z běžné základní školy, RB – rodič z běžné základní školy, UA – učitel z alternativní základní školy, RB – rodič z alternativní základní školy, které byly následně očíslovány na základě pořadí uskutečněných rozhovorů (např. RB2, UA8 apod.).

7.3 Časový plán šetření

Během června roku 2021 jsem začala s prvními přípravami, jež zahrnovaly přípravnou fázi, kde jsem si vybírala základní školy, které bych zkoumala. Na základě důkladného studia webových stránek škol jsem zvolila jednu běžnou základní školu a pro porovnání jednu alternativní. V rámci této fáze jsem promýšlela, stanovovala cíle a výzkumné metody, které bych chtěla použít. Nejvhodnějším řešením se jevila případová studie, která byla zvolena pro obě školy. V první fázi jsem realizovala analýzu školní dokumentace a webových stránek škol, následně jsem se účastnila třídních schůzek a dalších akcí těchto škol jako pozorovatel. Postupně jsem prováděla polostrukturované rozhovory s učiteli a rodiči na vybraných základních školách. Se školami a s jejich pracovníky jsem měla již vlastní zkušenost a navázané vztahy, tudíž to ve zkoumání přineslo příjemnější spolupráci. Na každé základní škole jsem provedla 16 rozhovorů (8 s pedagogy, 8 s rodiči), celkem tedy 32 rozhovorů. Přepis rozhovoru s rodiči se nachází v Příloze 2 – Přepis rozhovoru s rodičem alternativního vzdělávání, přepis rozhovoru s učitelem pak v Příloze 3 – Přepis rozhovoru s učitelem běžné základní školy. V poslední fázi jsem se věnovala analýze, interpretaci a zpracování získaných dat během realizačních fází výzkumu.

Tabulka 1 – Časový harmonogram výzkumu

Výzkumná činnost	Časový průběh
Přípravná fáze	06/2021 – 04/2022
Stanovení cíle výzkumu	06 – 09/2021
Studium metod zpracování	10/2021 – 04/2022
Realizační fáze	05/2022 – 02/2023
Studium školní dokumentace	05/2022
Zúčastněné pozorování z běžné ZŠ	06/2022
Zúčastněné pozorování z alternativní ZŠ	09/2022, 01/2023
Rozhovory s rodiči z běžné ZŠ	01/2023
Rozhovory s rodiči z alternativní ZŠ	01/2023
Rozhovory s učiteli z alternativní ZŠ	01 – 02/2023
Rozhovory s učiteli z běžné ZŠ	01 – 02/2023
Závěrečná fáze	02 – 03/2023
Analýza dat, interpretace a zpracování	02 – 03/2023

7.4 Limity výzkumu

Určité limity zde nastávají z podstaty samotného kvalitativního výzkumu, který zahrnuje malé množství zkoumaných respondentů. Na základě toho nelze považovat výsledek výzkumu za stoprocentně udávající kvalitu šetření o spolupráci. Můžu to spíše brát jako vzácnou zkušenost od dotazovaných a cennou zpětnou vazbu pro školy a jejich úroveň spolupráce s rodinami.

Limit spatřuji ve výběru a charakteristice respondentů. Co se týče pedagogických pracovníků, kteří se účastnili výzkumu, tak z celkového počtu 16 učitelů bylo 15 z nich ženského pohlaví a pouze 1 mužského. Bohužel na běžné základní škole nepracuje

na prvním stupni žádný muž a v alternativní škole jsem využila všechny učitele prvního stupně. I ve většině případů respondentů z řad rodičů byly dotazované ženy, jelikož se na výzkumné šetření přihlašovaly dobrovolně. Z 16 rodičů jsem se dotazovala pouze 3 mužského pohlaví. Výsledek výzkumu je ovlivněn také ochotou se dobrovolně účastnit.

7.5 Analýza školní dokumentace

Zvolila jsem obsahovou analýzu, která se zaměřuje na věcnou charakteristiku. Vybranou školní dokumentací je školní vzdělávací plán dané školy, dále jsem se zaměřila na webové stránky, na jejich přehlednost a na případné podněty školy pro vzájemnou spolupráci.

7.5.1 Analýza dokumentace z běžné základní školy

Webové stránky školy jsou přehledné, je zvolená vhodná a kvalitní grafika. Na úvodním listu vidíme aktuální informace o akcích, které se budou konat, nebo se nedávno uskutečnily. Škola zde prezentuje nejen akce, které organizuje sama, ale i události organizované městem, například přijímací zkoušky nanečisto pro žáky devátých tříd, kterých se mohou děti zúčastnit.

Pro žáky a rodiče je na stránkách přehledná záložka, kde jsou všechny potřebné informace o organizaci školního roku, třídních schůzkách, konzultacích, nabídkách kroužků a ostatních dalších důležitých informacích přehledně uvedené a uspořádané. Nachází se zde i leták pro rodiče, kteří se ocitli v tíživé situaci, škola tímto způsobem zprostředkovává pomoc od odborníků a odkazuje na pověřené osoby. V této záložce pro rodiče je i podzáložka „výukové zdroje“, kde jsou shrnuty odkazy na různé online portály i s popisem, k čemu se využívají.

Na stránkách jsem objevila nejen soubor s pedagogicko-organizačním zabezpečením školního roku, ale i aktuální a přehledný online kalendář, který znázorňuje barevně dny, kdy se koná nějaká akce a pokud na tom dni zastavím kurzor myši, ukáže se mi poznámka, jaká akce se v konkrétní den a v jaký čas koná. Dále je zde odkaz na YouTube kanál školy, kde jsou ke zhlédnutí 3 videa o škole, jedno je letecký pohled na školu, druhé prohlídka školy a třetí je o školní družině. Na stránkách se nachází i odkaz na facebookovou stránku školy, kde jsou sdíleny stejné pozvánky a informace o akcích, které se plánují, či již proběhly a občas nějaké neformální informace navíc.

Rodiče mají dveře do školy otevřené po předchozí domluvě s vyučujícími. Mohou navštěvovat jak výuku, tak se účastnit konzultačních hodin, třídních schůzek, konzultací s výchovným poradcem, dnů otevřených dveří, které bývají spojené s vánoční výzdobou, a dalších akcí.

Očekává se spolupráce při zabezpečování výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo při zabezpečování výuky žáků nadaných a mimořádně nadaných, a to při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu, na kterou dohlíží výchovný poradce, při tvorbě a plnění plánu pedagogické podpory či přípravě plánu pedagogické podpory.

Na škole funguje Spolek rodičů a přátel ZŠ a školská rada. Oba mohou ovlivňovat činnosti školy a vytvářet lepší podmínky pro děti na základní škole. Zápisy ze školské rady jsou přehledně uspořádané v jedné z hlavních záložek na webové stránce školy. Nacházejí se zde zápisy za posledních 8 let. Na této záložce jsou i zmínění členové z řad zřizovatele, zákonných zástupců i pedagogických pracovníků. Na stránkách lze dohledat i stanovy Spolku rodičů a přátel ZŠ a zápisy z valných hromad.

7.5.2 Analýza dokumentace z alternativní základní školy

Škola má vlastní webové stránky a propaguje se i na sociální síti Facebook. Školní stránky mají zvolené neutrální pozadí, které je bílé. Jsou doplněné různými vhodnými tapetami či vlastními fotkami na pozadí, které jsou přiměřené tématu základní školy. Je zvolen sjednocený font bezpatkového písma. Na stránkách chybí k nahlédnutí školní vzdělávací program a harmonogram školního roku. Praktické je, že pod záložkou „kontakt“ je přímo kontaktní formulář pro zaslání e-mailu vedení školy. Při prvním pohledu na webové stránky bych uvítala pozvánky na blízké akce a setkání. Aktuality jsou hned v úvodu stránky, avšak k jednotlivým článkům se musíte proklikat a mezi aktualitami se nachází například i inzerát o nabízeném postu učitelky, který je více než rok a půl starý.

Na facebookových stránkách je více aktuálních informací o akcích, které proběhly, i více upoutávek na události, které budou následovat. Z facebookových stránek jsem se jako z jediného zdroje dozvěděla o pořádané akci „Klubík pro předškoláky“, která je určena pro předškolní děti a jejich rodiče, kteří přemýšlí o této škole, aby se podívali, jaký je zde provoz a vyzkoušeli si i samotná centra aktivit, která jsou zahrnuta ve výuce programu Začít spolu.

Zaujala mě pozvánka z facebookových stránek na veřejně dostupnou aktivitu „questing“. Děti ze třetího ročníku vytvořily a připravily „hledáčku“ v městských lesích, která je dostupná veřejnosti – stačí si načíst QR kód z letáčku. Dále jsem na sociální síti objevila užitečný odkaz na online formulář pro rodiče předškoláků, přes který se mohou zapsat k získávání pravidelných informací o akcích pro předškoláky. Všechny tyto letáčky a užitečné odkazy jsem na školním webu bohužel neobjevila, tudíž se k nim nedostane například rodič, který Facebook nevlastní.

Škola pořádá akce pro rodiče s dětmi nebo i pouze pro rodiče. Základním setkáním jsou třídy žák–rodič–učitel, dále se organizují volitelné workshopy pro žáky. Příkladem akce zejména pro rodiče je odpolední Kafárna, kde se probírají různá aktuální témata. Tato akce je organizována v rámci preventivního programu školy „Společně to dokážeme“, ve kterém je jedním z bodů právě podpora rozvoje spolupráce s rodiči. Rodiče se také často zapojují do organizace doprovodných aktivit například pořádaných školní družinou.

V případě vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se očekává užší spolupráce s rodinou při plnění dodatečné míry podpory, kterou může být například plán pedagogické podpory nebo individuální pedagogický plán. V těchto případech je kontakt ze strany školy iniciován nejčastěji speciálním pedagogem, který poskytuje poradenskou a konzultační pomoc. Metodik prevence se zavazuje k informování zákonných zástupců o činnostech institucí pro děti, které potřebují nějakým způsobem pomoci.

Dále se očekává spolupráce zákonných zástupců se školou v případě řešení výchovných opatření, dodržování jejich pravidel a také případná komunikace ohledně prevence těchto výchovných problémů. Škola intenzivně pracuje s rodiči i v případě závažného porušení pravidel chování nebo při opakovaném porušování pravidel školy. K řešení těchto situací mohou pozvat i odborné instituce nebo výchovného poradce pro pomoc v této situaci.

7.6 Analýza pozorování

Během výzkumu jsem realizovala zúčastněné pozorování na obou zkoumaných školách. Výsledky pozorování jsou rozepsané v následujících podkapitolách.

7.6.1 Běžná základní škola

Třídní schůzka v běžné základní škole se konala 2. června 2022 v kmenové třídě 5. B. Na společné setkání dorazili rodiče 6 žáků z celkového počtu 22. Rodiče přišli pozitivně naladěni, každý měl na lavici připravený lísteček se jménem svého dítěte, které na tomto místě běžně sedí podle zasedacího pořádku. V úvodu třídní učitelka poděkovala za účast na této schůzce a krátce shrnula, co se v tomto pololetí dělo, co se řešilo za situace, aby měli i ostatní rodiče povědomí o kázeňských problémech ve třídě – nevhodné chování některých žáků, kteří se z tohoto důvodu nebudou účastnit školní akce. Jelikož první půlrok měly děti jinou třídní učitelku, která však v pololetí odešla, tak nová třídní učitelka představila rodičům zbylé kolegyně, které přebraly některé z hodin. Dalším bodem na programu byla informace o hygieně dětí, žádost o častější výměnu oblečení na tělocvik. Rodiče na tuto informaci reagovali velice přijatelně, návrh chápali a podpořili ho. Dále byli rodiče seznámeni s novou třídní učitelkou, která je bude přebírat na druhém stupni. Co se týče druhého stupně, rodiče byli informováni o vybírání finanční částky na sešity do příštího ročníku. Někteří rodiče se ihned hlásili, zda by mohli peníze zaplatit rovnou, aby na to dále nemuseli myslet, domluvili se tedy společně s paní učitelkou, že kdo by chtěl, může poplatek za sešity zaplatit na konci schůzky. Někdo u sebe peníze neměl nebo to dnes nechtěl platit, pro ně byl stanovený termín do 13. 6. Rodiče byli seznámeni i s termínem uzavírání klasifikace a s harmonogramem posledních dnů školy. Byli seznámeni s akcemi, které se v následujících dnech budou konat, například náhradní plavání, které bylo kvůli epidemii onemocnění covid-19 zrušené. Rodiče dostali letáček, který obsahoval všechny informace ohledně školního plavání. Ti rodiče, kteří se schůzky nezúčastnili, letáček dostanou od dětí, které jim ho ze školy přinesou. Byly zmíněné i další plánované akce – předávání ocenění na budově UHK, návštěva knihovny, termín sběru papíru, projektový den „Ochrana člověka za mimořádných událostí“, na který byli pozváni i někteří odborníci, kteří dětem tento projektový den více přiblíží. Před vysvědčením se plánuje návštěva kina (film Proměna), na kterou si mají děti donést 80 Kč na vstupenku. Na konci předala třídní učitelka slovo svým kolegyním, které měly pár připomínek ohledně nošení pomůcek a domácích úkolů do školy a informovaly rodiče o termínech čtvrtletních prací. Když se třídní schůzka uchýlila ke konci, rodiče měli možnost zúčastnit se volné diskuse. Někteří měli dotazy k učivu, někteří k plánovaným akcím. Kdo se již na nic nechtěl zeptat, mohl pomalu odcházet. Do konce zde zůstaly dvě maminky. Celá schůzka trvala přibližně 40 minut.

7.6.2 Alternativní základní škola

Třídní schůzky ve vybrané škole probíhají zpravidla dvakrát ročně. Na začátku, v září, a poté na konci roku, v červnu. Popisovaná třídní schůzka se uskutečnila na začátku roku, jednalo se o třídní schůzku třetího ročníku. Sešli se zde rodiče skoro všech dětí. Chyběli rodiče pouze od jedné holčičky. Někteří přišli v páru, jiní samostatně. Třídní učitelka se snažila dát rodičům ze schůzky co nejpodobnější pocit, jako mají děti ve škole. Tudíž když rodiče přišli, paní učitelka je vyzvala, ať se posadí na koberec do kroužku. Na tabuli za nimi byla připravená i krátká úvodní zpráva, datum a důvod setkání. Každý se vzájemně pozdravil přesně tak, jak jsou zvyklé i děti.

Hlavním bodem této schůzky byly organizační záležitosti a metody učení v tomto školním roce. Děti vkročily do třetí třídy, což znamená, že se začínají v českém jazyce učit vyjmenovaná slova, paní učitelka tedy rodičům vysvětlila, jakou formou přibližně bude toto učivo vyučovat a dala rodičům tipy, jak ho mohou s dětmi doma procvičovat. Hned po tomto bodu se rozvinula diskuse, rodiče měli dotazy k informacím o učivu, ať už zmiňovali probíraná vyjmenovaná slova, tak se tázali i na ostatní předměty. Dalším bodem na seznamu bylo hlasování ohledně lyžařského výcviku, zda by rodiče měli o tuto událost zájem, či nikoliv. Jednohlasně se shodli na uspořádání lyžařského výcviku. V rámci tělesné výchovy bude pokračovat plavecký výcvik, u kterého se objevila spousta dotazů, děti se totiž často bály chodit plavat. Probírala se různá řešení, co tím lze dělat. Asi po tři čtvrtě hodiny se ke schůzce připojila učitelka anglického jazyka, která rodiče seznámila s učivem následujícího roku. Děti čeká psaní a čtení v AJ.

Rodiče byli vyzváni, tak jako každý rok, k účasti na nějakých hodinách, pokud mají čas a chtějí se na výuku podívat. Zároveň byli informováni o prvních akcích, které se budou konat a byli požádáni o pomoc s organizací. Ke konci setkání již probíhala pouze diskuse, rodiče sdělovali svoje očekávání, měli různé dotazy. Schůzka trvala přibližně hodinu a půl.

Škola pořádá akci pro rodiče s názvem rodičovská Kafárna. Tato forma schůzek je na této škole pravidelně cca jednou za dva měsíce. Akce se konala 24. 1. 2023 v 16 hodin a z vedení školy se jí účastnil pan ředitel a jedna učitelka, která zároveň okamžitě zapisovala informace ze schůzky. Rodičů přišlo 26. Tématem setkání byl 2. stupeň – jaký by měl být? Toto téma bylo diskutováno úplně prvně, jelikož základní škola bude 2. stupeň teprve otvírat.

Kafárna se konala v prostorech školy v jedné ze tříd. Při vstupu pan ředitel každého vítal a zjišťoval se, kdo si dá čaj, kdo kávu a zdali mají vlastní hrníček. V místnosti byl připravený stůl, kde byly skleničky a nádoby s vodou. Rodiče se začali scházet asi v 15:45. Skoro všichni přišli včas před začátkem. Když měl každý svoji kávu či čaj, mohlo se začít. V úvodu pan ředitel popsal, o čem dnešní Kafárna bude, jak to bude asi probíhat. Kdy bude prostor pro diskusi a dotazy, seznámení s ŠVP, co nás čeká. Tento úvod zabral asi 10 minut. V další fázi se začali rodiče postupně hlásit o slovo a pokládat dotazy. První se přihlásil jeden tatínek, který se dotazoval na SCIO testy, zda by bylo možné na ně zahrnout do výuky řádnou přípravu. Další dotazy směřoval k připravenosti na sociální život a poté tělesnou výchovu. Po posledním dotazu se rozvinula mírná diskuse, někteří rodiče se zapojovali a sdělovali svoje zkušenosti, ale pan ředitel tuto diskusi po chvíli ukončil, jelikož se netýkala tématu, kvůli kterému jsme se sešli. Pokračovaly dotazy dalších rodičů, některé navazovaly na jiné, které už byly řečeny, jiné směřovaly například k více pracím s informacemi, s technologiemi, k seznámení se s lidmi z praxe, k podporování větší samostatnosti. Naučit děti pracovat s informacemi, které se k nim dostanou, dokázat se zastavit, zklidnit a informaci zpracovat, až poté s ní řádně naložit. Když byla schůzka asi v polovině, připojil se tatínek, který byl neslyšící, v tom okamžiku mu jedna maminka začala znakovou řečí předávat vše, co se na schůzce dělo. Rodiče vyzvali pana ředitele, aby i oni, jako pedagogové, dokázali říct, kdy už je toho na ně hodně, co se po nich žádá navíc, kdy už to budou nějaké informace, akce, které nemohou zvládnout. Dalším velkým tématem, u kterého se rozvinula diskuse, bylo téma hodnocení. Pan ředitel navrhnul toto téma pro další Kafárnu, aby se dodržela struktura plánu diskuse, co právě probíhala. Po hromadě dotazů si převzal slovo pan ředitel. Od příštího roku se bude tedy budovat druhý stupeň na této škole. Doufají v získání dostatku prostorů, aby mohli otvírat další třídy. Vzněl otázku, zda by si rodiče představovali, že bude jeden učitel vyučovat více předmětů v jedné třídě, či že se budou vyučující střídát na různé předměty. Všichni se shodli, že by bylo dobré mít nějaké specialisty na vyučované obory, zároveň by třída měla mít svého třídního učitele a mentora. Plánovaný počet dětí do budoucí 6. třídy je 13 a je možné ho navýšit do maximálního počtu 20 žáků. Dále pan ředitel stručně seznámil rodiče se změnami MŠMT v roce 2030, jelikož se o nich zmínil jeden z rodičů při svém dotazování, tak aby uvedl pravdivé informace. Když se schůzka chýlila ke konci, rodiče, kteří nestihli říct, co měli na mysli, dostali k dispozici online dotazník, do kterého mohou dotazy sepsat

a poslat je na e-mail. V 17:20 bylo setkání ukončeno, jelikož většina rodičů musela jít vyzvednout děti z výpravy, na které byly. Pan ředitel poděkoval za účast a uzavřel setkání.

Po celou dobu vládla na schůzce uvolněná atmosféra, která byla prokládána občasnými humornými poznámkami. Rodiče se o slovo hlásili, navazovali na sebe, nikdo si neskákal do řeči, pomocí pokyvování vyjadřovali souhlas s ostatními názory. Sedělo se na židličkách, které byly situované do kroužku.

7.7 Analýza dat polostrukturovaných rozhovorů

Všechny rozhovory probíhaly na bázi dobrovolnosti, byly se souhlasem nahrávány na diktafon, následně byly přepisovány do písemné podoby a na základě toho kódovány. Délka rozhovoru se pohybovala od 10 do 20 minut. Průměrná doba strávená nad jedním rozhovorem byla 1–2 hodiny. Kódování jsem realizovala v programu Atlas.ti, kde jsem jednotlivým významovým jednotkám připisovala kódy, které jsem průběžně upravovala a následně roztrídila do kategorií podle jejich významu. Seznam zvolených kódů a kategorií je k dispozici v Příloze 4 – Kategorie a kódy. Díky programu a jeho funkci jsem měla přehledně ucelené podobnosti odpovědí, což mi usnadnilo následnou analýzu dat. Při porovnávání jednotlivých rozhovorů jsem si všimla opakujících se odpovědí a stejnosti názorů na některé problematiky.

7.7.1 Výběr školy

Položila jsem rodičům obou škol otázku, proč a na základě čeho si vybrali tuto školu pro svoje dítě. Co a jaké okolnosti je k tomu vedly.

Zaměřím se nejprve na běžnou základní školu. Jelikož se jedná o školu sídlištní, očekává se nejčastější důvod volby školy samozřejmě bydliště, jelikož při výběru školy zohledňujeme spádovou oblast. 5 rodičů z 8 odpovědělo, že je k výběru školy přiměla i její pověst a kladné reference od známých, častokrát i vlastní zkušenost jednoho z rodičů. „(...) *ted'ka vlastně se stejně budeme stěhovat, ale děti tady zůstanou (...)*“, což znamená že i přes to, že budou rodiče muset s dětmi do školy dojíždět, jsou zde spokojeni, a proto zde zůstanou.

Oproti tomu u základní školy alternativní, i když je také sídlištní a zároveň nedaleko vzdálená od zkoumané běžné školy, nebyla nejčastějším důvodem jejího výběru

vzdálenost. Hodně rodičů se rozhodovalo na základě referencí od přátel, ale hlavními důvody, proč zvolili tuto školu, jsou „(...) *přístup k dětem, a i způsob výuky, využívané metody učení*“ (RA7). Rodiče, kteří volili pro své dítě nebo děti tuto školu, se zajímali i o velikost školy a jeden tatínek zmínil, že „*Tady paní učitelku známe vlastně i z kurzů: Respektovat a být respektován, kde jsme se potkali vlastně před pár lety, takže to taky jako zapadá do toho, že máme na nějaký věci podobný názor a vlastně ta škola jede podle toho plánu Začít spolu. Podle toho jede i ta škola, v který jsme měli děti, takže to prostě takto logicky navazovalo*“ (RA6).

7.7.2 Způsoby komunikace a formy spolupráce

„*Pokud jde o třídní schůzky, ty jsou teda dvakrát do roka, v září a v červnu (...)*“ (UB1). V září se na třídních schůzkách běžné základní školy informuje o aktuálním novém školním období, je to vlastně taková informační schůzka. Sdělují se zde očekávání od nového roku, nové požadavky, učitelé seznamují rodiče s jejich pohledem, s pravidly, která by bylo dobré dodržovat. „(...) *tam se vlastně schází většina rodičů, takže tam probíráme i takovou tu agendu celoroční, to znamená výlety, akce školy, popřípadě nějaké sdělení třeba od vedení, které máme předat těm rodičům*“ (UB4). Z výpovědí rodičů i učitelů, které jsem obdržela, bylo zjištěno, že na třídní schůzky chodí většina rodičů a v případě, že nemohou, se často řádně omluví a domluví na alternativním řešení, aby nepřišli o důležité informace. Na třídních schůzkách, kterých jsem se v rámci pozorování účastnila v červnu minulého roku, se sešlo velice málo rodičů a to po prázdninách čekal děti přestup na druhý stupeň. Je ale možné, že to byla opravdu výjimečná situace. Nejčastějším důvodem neúčasti na třídních schůzkách je pracovní vytíženost. Jedni rodiče svoji neúčast na červnových schůzkách odůvodnili takto: „*Jsme časově vytíženi něčím důležitějším*“ (RB2). Většina rodičů se na třídních schůzkách cítí příjemně, občas je někdo lehce nervózní z toho, co se dozví o svém dítěti, ale jinak tam všichni chodí pozitivně naladěni a s klidným pocitem.

Podle mého názoru je účast na třídních schůzkách důležitá jak pro rodiče, tak pro učitele. Nejenže se zde probírají důležité věci, ale někteří rodiče i zmínili, že na třídní schůzky chodí rádi, aby se nejen potkali s jinými rodiči, ale zajímá je také pohled ostatních na řešené situace. Účastí na této schůzce rodiče projevují zájem nejen o spolupráci se školou, ale také o informace ohledně jejich dítěte a dění ve škole.

Individuální konzultace jsou uskutečňovány častěji, zpravidla 4x do roka. Jsou vypsány na listopad, leden, březen a květen. „Konzultace jsou individuální, to znamená, že se bavíme o chování k tomu jednotlivému žákovi, popřípadě třeba řešíme nějaké obtíže v tom vyučování, jako je třeba porucha čtení nebo psaní, řešíme návštěvu poradny, pokud proběhla (...)“ (UB4). „Na konzultace chodí méně rodičů, protože ty konzultace se týkají známek, prospěchu, takže ty prospěchové záležitosti vidí v Bakalářích a pak tedy nevidí na ty konzultace přímo potřebu se hlásit. Vždy, když potřebuji s někým hovořit, tak ho před konzultacemi oslovím, aby se na konzultaci přihlásili“ (UB3). Schůzky probíhají ve většině případů pouze učitel–rodič. Občas přijde rodič i s dítětem nebo přijdou oba rodiče společně. Zda rodič vezme dítě s sebou na konzultaci, záleží čistě na něm. Hraje zde roli to, zda jdou na schůzku oba rodiče a mají doma hlídání pro dítě, nebo zda chtějí, aby si poslechl to, co se bude ohledně něho řešit, či zda je učitel požádá, aby přišli i s dítětem.

Domnívám se, že je tato organizace individuálních schůzek dostačující. Není třeba, aby na ně chodili všichni rodiče, pokud jejich dítě nejeví žádné známky neadekvátního chování či nemá zhoršený prospěch a podobně. Vedení těchto konzultačních hodin, podle výpovědí rodičů, všem vyhovuje. „(...) přijde mi to lepší než ty rodičovské schůzky, kde pak stejně všichni čekají na konci, aby se individuálně zeptali (...)“ (RB6). „Bezvadné je, že se to dá jakoby rezervovat, že to není o tom stát ve frontě před učebnou“ (RB7). Přestože na konzultace chodí méně rodičů než na třídní schůzky, většina učitelů má konzultační hodiny plné. Konkrétní termín stanovený pro tato individuální setkání je přibližně 90 minut, přičemž na jednu konzultaci je vyhraněno 10 minut, pokud to nemá někdo určené jinak (například 5 minut). Tudiž se může na konzultaci v daný den rezervovat maximálně 6 rodičů v případě 10minutové periody. Často se ale stává, že někomu čas nevyhovuje či na něho již nezbylo místo, domlouvá si tedy individuálně s učitelem jiný termín, ať už byla schůzka iniciována učitelem nebo rodičem. Setkala jsem se i s jednou konfrontací od rodičů, kterým čas konzultací nevyhovuje, proto na ně nechodí. „Protože vlastně kvůli tomu času, ono to většinou třeba bývá až někdy v 5 hodin. A my, jak dojíždíme, tak to je prostě pro nás, že bychom byli radši, kdyby to bylo hned po škole, třeba ve 3 nebo ve 4 hodiny“ (RB2). Avšak pokud to rodičům nevyhovuje, nesečkala jsem se s jediným negativním přístupem, že by učitel rodičovi nevyhověl v případě jiného termínu. Rezervační termín na individuální konzultace je časově vyhrazen od 16.30 do 18 hodin, aby bylo vyhověno co nejvíce rodičům.

Co se týče typů komunikace, které jsou nejvíce využívány a zároveň preferované buď učiteli, nebo rodiči, tak ve většině případech se všichni shodli, že „Záleží na situaci“ (UB2). „(...) v momentě, kdy jsou to nějaké běžné věci, tak samozřejmě používám nejvíce e-mail nebo Bakaláře konkrétně. Když je to ale nějaký výchovný problém nebo něco složitějšího, tak preferuju rozhodně osobní kontakt“ (UB4). Občas se v odpovědích vyskytla i možnost telefonické komunikace, ale převažoval osobní kontakt a e-mail prostřednictvím Komens v portálu Bakaláři. „Díky těm Bakalářům tak ty informace jsou perfektní“ (RB5). S tímto výrokem by souhlasila více než polovina dotazovaných rodičů, druhá část zmínila, že informace chodí někdy pozdě či je aplikace často opožděje nebo „A já zase pak třeba nekoukám na e-mail jakoby úplně pravidelně jakoby dennodenně (...)“ (RB8).

Nejčastější důvod, proč učitel kontaktuje rodiče žáka či v opačné případě rodič učitele, je „V případě problému“ (RB2). Význam slova „problém“ vám ale v tomto smyslu trochu specifikuji. „V případě, že neplní své povinnosti, zdá se mi, že doma zanedbává přípravu do školy, nenosí pomůcky, případně nemá s sebou do školy svačinu, ale úplně nejčastěji asi v případě, že dětem je ve škole špatně nebo se stane nějaký úraz“ (UB2). Kontaktování rodiče nemusí být ale vždy jen z nepříznivého důvodu, kontakt probíhá i „v případě, že píšu pochvalu“ (UB7). A také „Nejčastěji rodiče kontaktují ohledně běžných věcí, provozních věcí spojené s různými akcemi ve třídě nebo s novým měsíčním plánem. To znamená, co nás čeká, co si mají děti vzít s sebou“ (UB4). U rodičů je nejčastějším důvodem dotazování na zadané domácí úkoly, prospěch „(...) a pak mě zajímá právě taková ta interakce mého dítěte, prostě mezi ostatními a jak ho vidí paní učitelka“ (RB8). Nebo „(...) ohledně syna právě, ta jeho dyslexie a porucha pozornosti“ (RB5).

Až na jedny rodiče se všichni shodli na pozitivní zpětné reakci od učitele v případě žádané rady či pomoci. V případě nějakého problému vědí, že jim vždy někdo pomůže a vymyslí společně nějaké řešení. „Páč máme nejlepší paní učitelky, co jsme mohli mít“ (RB3). Co se týče spolupráce ze strany rodičů, tak odpověď „Jak kdy a jak který rodič, ale povětšinou ano“ (UB2) shrne asi všechny reakce učitelů dohromady. U malých dětí berou rodiče spolupráci zodpovědněji, jako důležitější, než u těch starších, což vyplynulo z odpovědí učitelů. Dle mého názoru je spolupráce stejně důležitá jak u menších dětí, tak u těch starších. Potřeby se mění, ale stále jsou nějaké.

Pro porovnání zde nastíním formy spolupráce, které probíhají v alternativní základní škole a jaký na ně mají názor učitelé a rodiče. Třídní schůzky se zde konají stejně jako na naší zkoumané běžné základní škole pouze dvakrát do roka, na začátku, v září, a na konci, v červnu. „Řeší se zde většinou organizační informace, ukázka sešitů, praktické zažití probírané látky a metod rodiči“ (UA4). Dle mého názoru je na těchto třídních schůzkách přínosné to, že se učitelé snaží přiblížit rodičům stejné prostředí, v jakém pracují dennodenně děti. Tzn. že rodiče na rodičovské schůzce sedí v kroužku na koberci, a pokud je to zářijová schůzka, tzn. první v roce, kde mohou být někteří rodiče, kteří jsou programem Začít spolu takzvaně nepolíbeni, mají možnost si vyzkoušet i centra aktivit, ve kterých pracují děti při výuce. Díky tomuto přístupu škola podporuje svůj potenciál a klade důraz na rovnocenné vztahy rodič–učitel, které představuje program Začít spolu. Na těchto schůzkách, které se konají v září, se mimo organizační věci řeší i „(...) takový trošičku jako metodický, třeba jak se budem učit vyjmenovaná slova jo, nebo jak to bude vypadat v angličtině“ (UA1). Rodiče se na těchto schůzkách cítí příjemně, chodí tam rádi. „No, vnímám to tady pozitivně, hlavně to klima na tý škole, to znamená že tady jako je příjemná atmosféra, přátelská. Děti odsud nechtějí odcházet, mají se tu dobře, si myslím. Mají tady velmi milý kolektiv“ (RA2).

Co se týče návštěvnosti na třídních schůzkách, tak až na výjimky na ně chodí všichni rodiče. „Ano, většinou chodí všichni. Jsou případy, kdy se někdo nemůže zúčastnit, ale je to z časových důvodů, a ne, že by nechtěl“ (UA2). A to samé platí i pro individuální konzultace, v případě této školy – triád. „Tam je to vlastně opravdu jako to povídání jako dítě–rodič–učitel, a to dítě tam vlastně představuje, kde v tom učení za ten rok jako je, jak se mu daří. Představuje věci, které mu jdou dobře, představuje důkazy toho, jako že mu to jde a zároveň říká věci, které by třeba ještě jako chtělo na tom zapracovat nebo se domlouváme, jak to bude vypadat doma, ta příprava, jako když je potřeba na něčem zapracovat“ (UA1). Hlavní náplní těchto triád je tedy zpětná vazba k učebním cílům, které se stanovily. Tyto schůzky jsou individuální, rodiče si domlouvají termín i čas na základě toho, co oběma stranám vyhovuje. „My si máme docela velkou možnost si vlastně zvolit hodinu a den, a takže to je vždycky, jako vždycky se dá vybrat vhodnéj termín“ (RA1). První schůzka bývá vždy zaměřena na mapování situace, stanovení cílů, další je pak vždy shrnující a reflektující, kde se právě baví o tom, jestli bylo dosaženo cílů a co by bylo možné udělat příště jinak.

A co na tenhle typ schůzek říkají rodiče? „*Je to dobrý setkání, hodnotím kladně určitě tuhle formu*“ (RA5). „*(...) Obdivuju vlastně učitele, že tomu věnujou tolik času, protože na rozdíl od třídní schůzky je ten časovej záběr dost velkej*“ (RA1).

Dle mého názoru je tento způsob konzultací určitě skvělé řešení, zároveň se i hodí pro tento druh programu, kde se intenzivněji u dětí dbá na seberozvoj a sebehodnocení, jelikož na těchto schůzkách mluví převážně děti o svých pocitech, o svých výkonech a dosažených cílech.

Většina rodičů vodí své děti až do školy, kde se spousta z nich potkává a často se tedy setkávají i s učitelkou. Ať už při přivádění dětí do školy či při vyzvedávání. Jelikož je to škola menšího charakteru, s menším počtem dětí, skoro všichni rodiče se tu znají a chodí až do školy s dětmi už jen za účelem potkat se s ostatními, navázat kontakt. Díky tomuto nastavení preferuje většina rodičů osobní setkání. Hodně rodičům vyhovuje i internetový portál EduPage, který škola využívá, přes který se kontaktují skoro stejně jako přes e-mail, jen je to zprostředkované přes tu aplikaci. Oproti běžné základní škole skoro každý z rodičů i učitelů zmínil i komunikaci přes telefon. Tato komunikace je osobnější a vlastně se k tomuto typu školy i hodí, jelikož program *Začít spolu* podporuje partnerské vztahy mezi učiteli a rodiči. „*Pokud je něco neodkladného, tak si s rodiči zavolám. Pokud však řeším dlouhodobý problém, napíšu e-mail. Často se s rodiči setkávám, takže dost vyřešíme i při osobním kontaktu*“ (UA3).

Co se týče informací organizačních a podobných věcí, děti dostávají týdenní plány, které si lepí do sešitu a v nich se většinou rodiče dočtou nejaktuálnější informace, které je ten týden čekají. Informace mají i na nástěnce ve škole, na EduPage, webových stránkách i na Facebooku. „*A to musím říct, že jsme někdy až jako zavalení, protože chodí něco, že jo, z té první třídy, něco z třetí třídy. Něco se dubluje, něco posílá družina, tak svým způsobem je to něco, co bysme jako chtěli mít dostatek informací a někdy prostě zjistím, že 2 dny jsem neměl jako na to myšlenku si to přečíst a najednou tam mám 7 zpráv a 5 zpráv a je toho až jako hodně*“ (RA6). Informací rodiče dostávají tedy nepochybně dostatek, „*(...) akorát jsou několika různými způsoby, a to je občas zmatečné, že někdy papíry, někdy EduPage, někdy na Facebooku, je toho jako hodně, co člověk musí sledovat*“ (RA4). Při analýze školní dokumentace jsem porovnávala, jaké informace lze získat z webových stránek školy a které z Facebooku. Domnívám se, že informací a aktuálních fotek je více na facebookové stránce, což je v dnešní době pravděpodobně

běžné, ale v rámci školy jsem zastánce toho, aby hlavní informace a všechny fotografie byly v první řadě na webu školy. Pokud někteří rodiče nevlastní Facebook, nedostanou se ke všem informacím ohledně svého dítěte a o plánovaných či již proběhlých akcí.

Jak dostatečně dopředu jsou rodičům poskytovány informace? Každému opět vyhovuje něco jiného, „*Někdy dostáváme informace na poslední chvíli*“ (RA8), někomu stačí dát vědět dva dny dopředu a je to pro něho dostatečné, jiný by zase uvítal znát informace ideálně týden dopředu. Takže odpověď na tuto otázku je trochu na každém z nás. Ve většině případů rodiče odpověděli, že mají informace včas.

Nejčastějším důvodem, kdy učitel kontaktuje rodiče dítěte, je „*Když jsou nějaké potíže jako ve výuce nebo v chování*“ (UA1). Pak jsou to samozřejmě i naléhavé věci, „*(...) třeba že dítě zapomnělo plavání a my jdeme plavat*“ (UA3). V opačném případě, kdy rodič kontaktuje učitele, je to za účelem omluvení nemoci, v závislosti na nějaké požadavky, doplňující informace a podobně či „*Kdykoliv to zrovna potřebují, ať už kvůli výukovým problémům nebo co si mají kdy přinést, kam jdou a tak*“ (UA7).

Jednohlasně se dotazovaní rodiče shodli, že v případě nějakého aktuálního problému se mohou vždy obrátit na učitele. „*No, to jsem si jistej, že určitě*“ (RA4), „*Nabízí to i jakoby aktivně. Víme o tom, že to můžeme využívat*“ (RA5).

Z opačné strany – ochota rodiče při spolupráci již nebyla tak stoprocentní, v odpovědích na otázky převažovalo slovíčko „většinou“. „*Záleží i na charakteru a temperamentu rodiče*“ (UA5). Ale samozřejmě stále je to většinové ano. „*Třeba v srpnu jsme rekonstruovali školní prostory a několik rodičů nabídlo pomoc s úpravou a přípravou. Rodiče se také zapojují při školních akcích, jako je lyžák nebo opékání buřtů*“ (UA3). Někteří rodiče zmínili, že se nenabízejí na organizaci společných akcí, „*(...) třebaže nemáme takový zkušenosti nebo dovednosti, abychom se takhle nabídli, ale já třeba pro školu pomáhám zas něčím jiným, takže se účastním ne přímo těch dětských věcí, ale tak organizace ve škole něčeho jiného*“ (RA7). Podle mého názoru není nutné účastnit se každé akce, pomáhat při organizaci všeho, každý musí znát svůj limit a nechat si lehký odstup je určitě v pořádku. Každý je přínosem v něčem jiném, takže v odpovědi rodiče, že si nevěří v organizačních záležitostech dětských akcí, nevidím žádný problém.

7.7.3 Míra spokojenosti vzájemné spolupráce

Kladných věcí jsem o této běžné škole slyšela opravdu mnoho. Má opravdu pěkné, příjemné, moderní prostředí, panuje v ní příjemná a klidná atmosféra. Rodiče si chválí přístup učitelů k dětem, jejich vstřícnost. „*Tak já vidím tu pozitivitu teď v paní učitelce, že je taková klidná ta moje dcera*“ (RB1). Dále rodiče upřednostňovali zájem o dítě ze strany učitelky, „*(...) zajímají se nejenom o to, jak dítě umí tu látku, ba nebo naopak neumí, ale hlavně proč ji neumí, jako zajímají se o to. Ale i všeobecně i o ten jeho životní styl. Jako že vnímají*“ (RB8). Vyzdvihovali komunikaci jak s učiteli, tak s vedením. Dalším zmíněným bonusem je nabídka kroužků a program v družině, avšak i výuka anglického jazyka již od první třídy. Pokud se zaměříme na spolupráci ze strany rodičů, tak ti ochotně spolupracují, pokud jsou vyzváni.

Mírné nedostatky rodiče shledávali ohledně předávání informací přes vzdělávací portál Bakaláři. Někteří rodiče mi sdělovali své zkušenosti s pozdním doručováním informací. Pro některé z nich jsou informace do Bakalářů zadávány pozdě odpoledne, kdy se tam již neřívají, neotevrou tu aplikaci, aby to zkontrolovali. „*Občas se stane, že paní učitelky pošlou něco třeba jakoby až třeba odpoledne*“ (RB8). Co se týče těchto opožděných informací, všichni rodiče měli na mysli zápisy domácích úkolů, které jsou ze dne na den. Informace o akcích a tak podobně jsou zadávány s předstihem, takže u těch problém není. Rodiče často zmiňují, že úkol byl zadán do Bakalářů pozdě, proto ho děti nestihli doma vypracovat. Úkoly jsou však zadávány již v hodině, děti si je zapisují samostatně a do Bakalářů se vkládají pouze pro kontrolu, na připomenutí. Když pomíneme zadávání úkolů, tak jsou všichni s portálem Bakaláři jako zprostředkovatelem informací spokojeni. Díky němu jsou informace přehledné, na svém místě, dohledatelné.

Jeden tatínek měl návrh, který se týkal zapisování do Bakalářů. Prosazoval, aby byl stanovený čas, do kdy se na druhý den může zapsat úkol, popřípadě nějaká informace, aby byla akceptovatelná. „*Třeba řekněme do dvou hodin každý den může být maximálně požadavek na zejtra*“ (RB2).

Objevil se ale i jeden negativní pohled na přesnost a dostatečnost organizačních informací. „*Problém nějaký povinnosti jakoby, co se týče školy nebo teďka, jak bylo uzávěrka tý školy třeba nebo zrušení nějakého plaveckého kroužku, prostě organizační věci, tak ty moc nefungují*“ (RB2). Tento rodič by si přál nějakou nástěnku na hlavní stránce. Všechny tyto důležité informace jsou dohledatelné v Bakalářích ve zprávách

nebo i na hlavní stránce školy, která je opravdu přehledná a nacházejí se tam dva typy časového harmonogramu. Jak vypsané termíny v dokumentu, kdy jsou prázdniny apod., tak druhý typ, kterým je aktivní kalendář, ve kterém vidíme přesný den a akce, které se konají, můžeme v něm i listovat.

Jediná negativa, která se týkají spolupráce běžné základní školy a rodiny, byla zaznamenána tedy pouze v opožděném předávání informací ohledně domácích úkolů prostřednictvím portálu Bakaláři, popř. v jednom případě i organizačních záležitostí.

Ve vybrané alternativní škole podle výpovědí rodičů i učitelů funguje spolupráce tak, jak si ji představují. Pravděpodobně splňuje očekávání všech, kteří mají ke škole nějaký vztah. Spolupráci vidí „(...) jako úspěšnou a také prospěšnou“ (UA2), „(...) vždy se dá domluvit a vše vykomunikovat“ (UA3). Informace jsou pro rodiče dostatečné, „Víme, co se děje. Že je spousta jako akcí, kam děti můžou jít. Jako vyhovuje mi i ta forma toho, že jsou ty různé informační kanály, ať už e-mail, EduPage nebo i ty nástěnky. Což je taky někdy fajn, že si člověk všechno nepročte doma a opakují se ty informace na vícero místech“ (RA5).

Další pozitivum školy souvisí vlastně i s tím, proč si rodiče tuto školu vybrali v první řadě. „Jednak jak berou děti prostě, jak s nima spolupracují a jakým způsobem se učej tady. S tím centrem aktivit, s tím, že se snažej třeba bejt i venku a tak dál“ (RA4). Rodiče hodně zmiňovali to, že jsou rádi, jaká je škola velikostně. Díky tomu se s rodiči znají, jsou vlastně taková komunita.

Škola pořádá spoustu akcí, kterých se mohou zúčastnit rodiče spolu se svými dětmi. Nejčastěji opakovanou akcí jsou výpravy, které organizuje družina. Další akce, které rodiče jmenovali, že se jich rádi účastní, jsou jarmarky, bruslení nebo společně strávená odpoledne ve škole. Většina se, pokud jim to časové důvody dovolí, ráda účastní. „Osvědčila se kavárna pro rodiče, kde se otevřeně řeší témata, se kterými přichází rodiče do kruhu rodičů“ (UA1). Jedné takové kavárny pro rodiče této školy jsem měla možnost se zúčastnit. Čekala jsem, že to organizačně bude více vedené do diskuse, ale bylo to spíše pokládání relevantních dotazů k tématu a uvědomování si těchto věcí. Každopádně akce byla velice příjemná a přátelská, díky sezení v kroužku s kávou nebo čajem bylo vytvořené bezpečné prostředí. Sešla se tam opravdu početná skupina rodičů. Akce byla časově omezena, i když bylo vidět, že mají rodiče ještě spoustu dotazů a připomínek, ale musela být ukončena z důvodu konce dětské výpravy, takže rodiče museli vyzvednout

své děti. Možná kdyby se začátek posunul o něco dříve? Ale záleží na časových možnostech a preferencích.

Všechny tyto akce zajišťuje škola jako organizace, rodiče se organizačně na uspořádání nepodílejí. Jejich vyjádření k organizaci akcí bylo následující: „*Těch družinových občas, že jsme něco z toho zajišťovali, když bylo třeba potřeba přinést dřevo na oheň nebo tak nebo se účastnit, aby bylo víc prostě těch dospělých, tak to jo*“ (RA7). To byla jediná organizační záležitost, kterou rodiče zmínili. „*Úplně jako organizačně ne*“ (RA2), „*(...) ale mohla bych, kdybych chtěla*“ (RA1). Zejména když je škola založena na vzájemném soužití a kooperaci, očekávala bych i organizaci akcí ze strany rodičů.

7.7.4 Návrhy na zlepšení spolupráce z pohledu rodičů a učitelů

Při přemýšlení nad akcemi, které škola pořádá pro rodiče a děti, si hodně rodičů při rozhovoru uvědomilo, že je společných akcí již podstatně méně od té doby, co vypukla epidemie onemocnění covid-19. Rodiče i učitelé zmiňovali některé oblíbené akce, na které rádi chodili a které by bylo dobré obnovit – „*(...) třeba akademie s vystoupením nebo nějaký jarmarky, že by zas mohla i ta třída si finančně od těch rodičů vypomocť za nějaké výrobky, tak něco podobného, jak bývá o Vánocích ten advent*“ (RB7). Rodiče se také poptávali po besedách, ať už vzdělávacích nebo zájmových, které by byly určeny pro rodiče s dětmi. „*Možná i pro děti víc třeba mimoškolních akcí, ale aby se tolik neučily, víc třeba sportovních nebo víc do přírody a mít tu výuku i jinde, než jenom zavřený v té třídě*“ (RB7).

Většinou se tedy rodiče shodli na názoru, že by bylo přínosné, aby bylo více společných akcí. Otázkou ale je, kdo je bude pořádát. „*Vzhledem k tomu, co třídní učitel má za spoustu povinností nebo má hodně povinností, které řeší, bych spíš uvítala tu spolupráci nebo tu ochotu i ze strany rodičů něco uspořádat*“ (UB1). Protože ty společné akce jsou přeci jenom společné. „*(...) nejenom že ta škola vymyslí nějaký koncept, zrealizuje to škola, potažmo vyučující a naservírujeme to těm rodičům jako divákům*“ (UB4).

Dalším návrhem bylo realizovat individuální konzultace způsobem triád, tzn. učitel–žák–rodič, který je blízký právě programu Začít spolu. „*Myslím si, že je důležitý, aby aspoň dvakrát za rok rodič i s žákem byli na triádě s učitelem, kde mají možnost si sami říct, co je pro ně dobré*“ (UB7). Děti jsou pak více aktivně zapojeny do

svého vzdělávání. Často je pro nás jako pedagogy cenný pohled dítěte na řešení problémů a situací z jejich perspektivy. Můžeme díky tomu dojít k příznivějším metodám řešení, které budou vyhovovat jak nám, tak samotnému dítěti, což se bez jeho účasti nedozvíme. „(...) protože jsme tu hlavně pro ty děti, že jo“ (RB2).

Paní učitelka z běžné základní školy zmínila přání, které se týkalo změny počtů žáků ve třídách. „Aby bylo ve třídách méně dětí“ (UB2). To by uvítal asi každý rodič i pedagog. Ze zúžení kolektivu ve třídě by profitovali nejen učitelé, ale i rodiče a jejich děti. „(...) měli bychom na děti více času a zároveň tím pádem měli i víc času na to komunikovat s rodiči“ (UB2). S tímto tvrzením naprosto souhlasím, práce v menším kolektivu je přínosná pro všechny. Ve třídách je aktuálně povoleno maximálně 30 dětí. Ideální maximum by bylo dle mého názoru 20, nanejvýše 22 žáků.

V alternativní škole přišla pouze jedna maminka s návrhem na zlepšení. „Možná nějak zjednodušit opravdu ty komunikační místa. Oni to směřují asi na to EduPage, ale i ten Facebook, jako je toho hodně, co sledovat, tak nějak to zjednodušit, nějak to sjednotit“ (RA3). Ostatní rodiče ani učitelé neměli žádné návrhy, což značí dostatečnost a vše je pro ně pravděpodobně vyhovující.

8 Shrnutí výzkumného šetření a diskuse

Při srovnávání poznatků z odborné teoretické části se zjištěnými výsledky z výzkumné části docházím k závěru, že obě školy přistupují k podpoře spolupráce školy a rodiny svědomitě. Alternativní škola díky svému programu Začít spolu však klade na tuto problematiku větší důraz. Celkově na té škole rodiče a učitelé více spolupracují. Můžeme to přisuzovat ale také faktorům, jako jsou například: menší škola – dochází sem o více než polovinu méně žáků než na naši zkoumanou běžnou základní školu, soukromá instituce – očekávání od soukromých zařízení jsou vyšší, když jsou zpoplatněné.

Nyní porovnám průběh třídních schůzek na zmíněných školách. V alternativní škole se rodiče na setkání schází na koberci v kroužku, zatímco na běžné základní škole klasicky v lavicích svých dětí. Musíme brát v potaz, že v alternativní škole jsou prostory k práci na koberci více přizpůsobeny. Probíhá na nich velká část výuky. Upřímně si nedovedu představit, že by si rodiče z běžné základní školy šli dobrovolně sednout na koberec na zem, ale třeba je to jen můj pohled. Největším rozdílem byla asi formálnost a neformálnost vedení této schůzky. Když rodiče sedí na koberci, je to prvním projevem méně formálního setkání. Atmosféra zde byla díky tomu příjemná, uvolněná, zatímco schůzka v lavicích byla více formální.

Uvolněná atmosféra na třídních schůzkách v alternativní škole vyvolává i více možností nebát se na cokoli zeptat, proběhla zde obsáhlá diskuse, při které se rodiče aktivně zajímali o plán na školní rok, nikdo nikam nespíchal, užívali si přítomnost zde. Zatímco na schůzce v běžné základní škole nikdo moc neměl žádné dotazy k přestupu na druhý stupeň, spíš si přišli poslechnout organizační záležitosti a to jim stačilo. Možná to také velmi ovlivnil zájem o toto setkání. Na třídní schůzku v alternativní škole dorazili bez jedné rodičů všichni, zatímco na schůzku v běžné základní škole přišla pouhá čtvrtina rodičů.

Měla jsem nějaká svá očekávání týkající se ochoty respondentů při účasti na výzkumu, která se nepotvrdila. Očekávala jsem méně přihlášených rodičů z běžné základní školy oproti škole alternativní. Nakonec se však stal naprostý opak. Na běžné škole se přihlásil okamžitě plný počet respondentů, který jsem požadovala pro tento výzkum, dokonce mi psalo i několik rodičů, že se již nevešli do systému a jsou mi k dispozici pro individuální schůzku v jiný čas. Naopak rodiče z alternativní školy jsem musela oslovovat dvakrát,

abych dala dohromady relevantní počet respondentů. Co se týkalo učitelů, tak ti byli moc ochotní na obou základních školách.

Některé otázky z rozhovoru vedly respondenty zprvu k jednoslovné odpovědi. Příště bych otázky zkusila položit jinak, zeptat se na konkrétnější věci, aby účastníci výzkumu nemuseli přemýšlet, co vše se k otázce vztahuje, co mám asi na mysli, ale aby měli jasně vytyčený smysl otázky.

Nyní na základě provedeného výzkumu vyhodnotím odpovědi ke zvoleným výzkumným otázkám.

- Jakou formu vzájemné komunikace preferují rodiče a jakou pedagogové?

V závislosti na získaných datech z výzkumu není mezi preferovanými typy komunikace rozdíl v tom, zdali jsem oslovila učitele či rodiče. Nejvyhledávanějšími typy jsou: osobní kontakt a e-mailová korespondence, konkrétně komunikace přes edukativní portál, ať už Bakaláři nebo EduPage. Vždy záleží na situaci, zda je to věc, kterou jde vyřešit bez osobního setkání, nebo je lepší si domluvit schůzku. V alternativní škole o něco málo převažovala možnost osobního setkání, což je na základě zvoleného programu školy dle mého názoru pochopitelné.

- Na jaké úrovni je spolupráce mezi školou a rodinou z pohledu rodičů a z pohledu učitelů?

Na základě získaných odpovědí od učitelů a od rodičů dětí, které navštěvují naše zkoumané základní školy, jsem došla k závěru, že si rodiče často neuvědomují práci a čas, který učitelé věnují navíc jejich dětem. Ze strany učitelů z běžné základní školy pedagogové často odpovídali, že většina rodičů spolupracuje na přijatelné úrovni, bohužel to nelze říci o každém rodiči. Určitě by uvítali větší zapojení rodičů v organizaci a přípravě akcí nebo doprovodu na akce. Ze strany rodičů, až na nějaké nesrovnalosti ohledně zadávání domácích úkolů, byla zpětná vazba ke spolupráci ze strany školy a učitelů bezproblémová. Co se alternativní školy týče, tak tam byla větší spokojenost z obou stran, jak ze strany učitelů, tak ze strany rodičů. Každopádně skoro nikdy není nikdo spokojen na 100 %, takže vždy je co zlepšovat, jelikož vždy se najdou nějaké maličkosti, které se dají podotknout. Celkově bych ale chtěla zmínit, že v obou školách je spolupráce školy a rodiny na velmi kvalitní úrovni.

- Jak se rodiče podílejí na organizaci akcí pořádaných školou?

Ač mě to překvapilo, tak skoro vůbec. Pokud nebudu počítat do organizace to, že někdo přinese dříví nebo něco upeče apod., tak se rodiče, jak v běžné škole, tak ani v alternativní, nepodílejí na organizaci akcí vůbec. A to je právě to, co podle mého názoru tomu vzájemnému nastavení rovnocenného partnerství lehce ubírá.

Podobnou problematikou se zabývala Povalačová (2017) ve své diplomové práci, kde provedla výzkum o strategiích spolupráce školy a rodiny.

Povalačová (s. 51, 2017) ve své případové studii, která byla zaměřena na „(...) *popis průběhu získávání certifikátu Rodiče vítání a průzkum silných a slabých stránek plynoucích z vlastnictví tohoto certifikátu, dále pak na zmapování dalších aktivit a iniciativ zmíněné školy, prohlubujících rozvoj spolupráce s rodiči jejich žáků*“, prováděla anketu pro rodiče a učitele, která obsahovala tři uzavřené otázky.

V první otázce se dotazovala respondentů, zdali považují přístup zkoumané základní školy za nadstandartní, co se týče spolupráce školy s rodiči. Všichni dotazovaní pedagogové odpověděli na tuto otázku kladně. Co se týkalo rodičů, tak 87 % odpovědělo kladně, což je velmi kvalitní výsledek. V porovnání s výzkumným šetřením této diplomové práce si nedovolím použít slovo „nadstandartní“, jelikož na takovou kvalitu jsem se účastníků svého výzkumu neptala, ale spokojenost rodičů je na srovnatelné úrovni. Ve druhé otázce byli respondenti dotazováni na přínosnost projektu Rodiče vítání. Z vyhodnocení odpovědí od učitelů byla opět jednohlasně kladná odpověď, tzn. že vidí projekt jako přínosný. U rodičů se trochu výsledek rozcházel, jelikož 35 % rodičů uvedlo, že projekt nezná, zbylí rodiče však odpověděli kladně, nikdo nezvolil možnost nesouhlasu s přínosem.

Zkoumané základní školy ve výzkumu této diplomové práce nejsou do tohoto projektu zapojené, tudíž tuto otázku nemohu porovnat.

V poslední, třetí otázce, měli respondenti označovat aktivity, které škola nabízí, známkou od 1 do 5 jako ve školním známkování. Nejlépe hodnocenými aktivitami z pohledu učitelů byly rodičovské schůzky ve třech, večere pro rodiče ve školní jídelně a konzultace se školním psychologem. Další možnosti, kterými byly rodičovská kavárna, zápis do první třídy, jarmarky, den otevřených dveří a možnost návštěvy ve výuce, však také nedopadly vůbec špatně. Jejich aritmetický průměr se pohyboval mezi 1,1–1,3.

Odpovědi od rodičů už však nebyly tak jednoznačné a průměr aktivit zde byl značně nižší. Jako tři nejlépe hodnocené akce byly označeny rodičovské schůzky ve třech, den otevřených dveří a možnost návštěvy ve výuce. Nejhůře hodnocená aktivita byla večeře pro rodiče ve školní jídelně, která získala průměrnou známku 2,09. Zkoumaná škola považuje úroveň spolupráce školy a rodiny jako jednu z priorit ve své filozofii. Rodiče jsou s vedením této spolupráce také spokojeni.

V naší běžné škole rodiče vyzdvihovali akce, jako jsou jarmarky nebo den otevřených dveří, jako přínosné pro podporu spolupráce školy a rodiny. Rodičovskou kavárnu organizovala naše zkoumaná alternativní škola a na tu měli kladný pohled jak rodiče, tak učitelé.

Další výzkum, který se zabývá problematikou spolupráce se školou, uskutečnila v rámci své diplomové práce Hladíková (2011), která pomocí dotazníkového šetření zjišťovala kvalitu spolupráce v devíti základních školách, konkrétně na prvním stupni. Z vyhodnocení tohoto šetření bylo zjištěno, že rodiče nejčastěji preferují osobní kontakt pro setkání s učitelem, učitel pak nejraději posílá informace v deníčku dítěte, avšak za neefektivnější považují obě strany osobní setkání, čemuž je blízko i naše zjištění v aktuálním výzkumu, kde svoji roli hrála i e-mailová korespondence. Co se týká očekávání rodičů od učitelů, tak se s šesti nejzastoupenějšími očekáváními shodovali právě tři, v ostatních se moc neshodovali. Pravděpodobně kvůli nedostatečné komunikaci mezi učiteli a rodiči učitelé nevědí, co od nich rodiče očekávají. Většina rodičů se však shodla na tom, že by byla ochotna pomoci při organizaci a zajišťování akcí ve škole, což znamená, že se stejně jako v našem případě rodiče do organizace akcí aktivně samostatně nezapojují, ale stále čekají na vyzvání.

Určitě by mě zajímal pohled na spolupráci ve stejných školách, v jakých jsem prováděla výzkum v rámci této diplomové práce, s odstupem času od tohoto zkoumání, zda se úroveň někam posunula, zůstala na stejném bodě, nebo se snad i zhoršila.

9 Soubor doporučení

V této kapitole představím soubor doporučení pro zlepšení úrovně spolupráce školy a rodiny, který může inspirovat jak rodiče, tak učitele škol a zároveň vychází z výzkumného šetření této práce.

Na základě získaných poznatků z empirického šetření se potvrdily tyto formy spolupráce jako přínosné a žádané:

Rodičovská Kafárna

Setkání určené primárně pro rodiče. Diskutovaná témata bývají různá, vybírána jsou na základě zájmu rodičů, učitelů či dle aktuálních situací. Schůzce většinou předchází dotazník, jehož cílem je zjistit zájem o událost a vybrané téma, případná očekávání a cílené dotazy.

Zápisy nanečisto / Klubík pro předškoláky

Událost, která se koná pro budoucí žáky prvních tříd. Děti se zde seznámí s prostředím školy, s učiteli, vyzkouší si aktivity, které jsou potřebné pro řádný zápis do první třídy. Rodiče zde obdrží důležité informace o škole, zápisu, učivu v první třídě, mohou pokládat doplňující otázky mířené přesně na učitele, kteří budou pravděpodobně vyučovat jejich dítě. Dále zde rodiče mohou vidět přístup učitele k dětem, k výuce, sledovat své dítě při zapojování se do kolektivu a při práci.

Družinové výpravy

Exkurze pro děti ze družiny, na kterou se přidávají rodiče, které program také zajímá nebo se účastní jako doprovod, aby zde bylo více dospělých. Výpravy mohou být různé, například šifrovací hry v lese či návštěva elektrárny s výukovým programem.

Individuální konzultace v rámci triád (učitel–rodič–žák)

Schůzka, na které se probírají dosavadní splněné učební cíle, chování dítěte, prospěch. Dítě má hlavní roli v diskusi, sděluje, jaký způsob výuky a učení mu vyhovuje a nevyhovuje, sebehodnotí se. Učitelé k hodnocení žáka přidávají svůj pohled a společně poté plánují další postupy učebních cílů apod.

Nyní představím návrhy na společná setkání, kterými se můžete inspirovat.

Piknik pro rodiče, děti a učitele před začátkem školního roku

Jednoduchá akce na organizaci, která může určitě přinést mnoho pozitivních ohlasů. Tuto akci by zvládli bez problémů uspořádat rodiče sami bez většího vlivu učitelského sboru, který má před začátkem školního roku spoustu práce s plánováním výuky na září a následující měsíce. Například pomocí e-mailové komunikace by se rozeslala anketa s návrhy termínů, kdy by se akce mohla uskutečnit. Prostory by se daly použít školní, například v blízkosti dětského hřiště školy, školky či prostorů na tělocvik. V případě nevlídného počasí by se akce mohla přesunout například do tělocvičny školy. Přes e-mail by se mohla poslat tabulka s úkoly, které je potřeba splnit pro organizaci této akce. Nejdůležitějšími body jsou dostatek dobrého jídla, pití a vymyšlení zábavy. Zábava by se mohla nechat na dětech, které by si pro všechny připravily ve skupinkách nějaké vystoupení či hry s pomocí rodičů. Každý by do tabulky zapsal, co může nabídnout, což by zjednodušilo celkovou organizaci. Neformální setkání, které utuží vztahy před začátkem školního roku. Akce by byla určitě vhodná i pro budoucí prvňáčky a jejich rodiče, kteří by se mohli poznat, a tím by opadl strach z prvního dne ve škole.

Společný výlet do přírody

Zajištění autobusu pro školu není žádná novinka. Stačilo by domluvit termín, zvolit zajímavé místo, což by se dalo zajistit pomocí ankety například na nástěnce školy či opět přes e-mailovou komunikaci. Podmínkami by byly vždy maximálně tři děti na jednoho dospělého, seznam souhlasů o převzetí zodpovědnosti za děti pro rodiče, kteří by se starali o kamarády svých dětí, jejichž rodiče se z nějakých důvodů nemohli účastnit. Stanovil by se datum na vybrání peněz, například čtrnáct dní dopředu a pověřila by se osoba, která by to měla na starosti.

Besedy pro rodiče s dětmi

Besedy by mohly být na jakémkoliv téma, ať už didaktické, které by mohli obsáhnout sami učitelé školy, či by se dali pozvat jakýkoliv profesionálové na žádané téma. Například pracovníci záchranných složek či jiných povolání. Záleží na typu besedy, ale bylo by možné je pojmut i formou workshopů. Kdyby byli do školy pozváni nějací umělci, děti a rodiče by si mohli něco i vyzkoušet. Nepochybně by se experti na určitá témata, která by mohla vzejít například z otevřené ankety, dali najít i mezi rodiči dětí.

Existují různé internetové portály, které nám mohou pomoci, pokud si nejsme jistí s čímkoliv, co se spojuje s problematikou spolupráce školy a rodiny. Jsou určené zejména pro pedagogy. Představím dva příklady stránek, které jsou opravdu inspirativní.

Prvním je **internetová stránka www.zapojmevsechny.cz**, kterou spravuje Národní pedagogický institut České republiky. Na této stránce najdeme spoustu užitečných rad a doporučení. Nacházejí se zde aktuální články s praktickými příklady k časté problematice, ke které dochází. Ke každému takovému článku přísluší vždy nějaký odborný komentář. Dále jsem zde objevila podcasty a videa zaměřená na určitou situaci, která poskytují metodiku a aktivity. Jedno z videí se týká i organizace třídních schůzek. Dále jsou zde zahraniční inspirace pro podporu školy a rodiny. Skvělým pomocníkem pro učitele je určitě sekce „vzorové dokumenty“, ve které se můžeme inspirovat při tvoření plánů pedagogické podpory či individuálních vzdělávacích plánů a v neposlední řadě je zde prostor na otázky a odpovědi. V rámci poradny na webu si můžete prohlédnout nejčastěji vyhledávané dotazy či položit vlastní nový dotaz.

Druhým příkladem vhodné stránky pro pomoc v oblasti komunikace školy a rodiny je **internetová stránka www.inkluzivniskola.cz**, kde najdeme kategorii „komunikace s rodiči“. Tento portál je zaměřený na pomoc pro učitele, na co se mají soustředit při komunikaci s rodiči v mateřských a základních školách. Nacházejí se zde pomocná videa, která mají titulky i v ukrajinštině, což je v dnešní době velice praktická pomoc. Nachází se zde velké množství užitečných rad. Stránka je opravdu přehledná a má hezké zpracování.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo pomocí případových studií zjistit úroveň kvality a fungování vztahů při spolupráci na vybraných základních školách, konkrétně jsem se zaměřila na první stupeň.

Na problematiku spolupráce jsem nahlížela z více úhlů pohledu. Důkladně jsem studovala školské dokumenty, které zmiňují spolupráci s rodinou, především školní vzdělávací plán dané školy, dále i webové stránky a další informační kanály. Následně jsem zkoumala téma v odborných publikacích, článcích a zjišťovala názory na tuto problematiku v domácích i zahraničních výzkumech.

Ve výzkumné části jsem zkoumala fungování vztahů školy a rodiny z vlastní perspektivy, ale i dle stanoviska rodičů a pedagogů daných škol. Výsledkem jsou cenné zkušenosti a poznatky respondentů, kteří se dobrovolně zapojili a byli předmětem tohoto zkoumání.

Práce vykazuje pohled na celkovou úroveň spolupráce, její poznatky a doporučení mohou posloužit školám jako zpětná vazba k jejich fungování v oblasti spolupráce školy a rodiny, rodičům ukázat hledisko učitelů na danou problematiku a celkově se obě zúčastněné strany mohou zamyslet nad svojí angažovaností v tomto směru.

Na základě realizace výzkumného šetření a studování odborných publikací týkajících se komunikace školy a rodiny jsem si uvědomila, jak rozmanité toto téma vlastně je. Kolik forem a typů komunikace zde probíhá, co vše se za spolupráci považuje a jak k ní jednotlivé strany přistupují. Bylo obohacující se dostat do vnitra této problematiky a zkoumat názory a zkušenosti všech zúčastněných v tomto oboru.

Výsledky, ke kterým jsem v této práci dospěla, částečně naplnily má očekávání. Na základě interpretace polostrukturovaných rozhovorů jsem rozebrala hlavní body mého výzkumu. Pokud budu vycházet z mnou provedené interpretace, tak je dle mého názoru spolupráce v obou školách na kvalitní úrovni. Stále je co zlepšovat a vždy tu bude něco, co nemusí fungovat na 100 %, proto je také důležitá zpětná vazba od spolupracující strany.

Školy nebo rodiče mohou využít seznam doporučení pro jiný náhled na tuto problematiku a zkvalitnění nebo zpestření nějaké stránky spolupráce mezi nimi.

Zdroje

BRUŠÁKOVÁ, Lenka (2020). Nejvhodnější způsoby komunikace učitele s rodiči žáků [online]. Plzeň. Diplomová práce [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/41001/1/Brusakova_Lenka_DP.pdf.

Co je otevřená škola (2023). Síť brněnských otevřených škol [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.otevreneskoly.cz/co-je-otevrena-skola>.

ČAPEK, Robert (2013). Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4640-1.

Dahl, K. K. B. (2017). Too much parental cooperation? Parent–teacher cooperation and how it influences professional responsibility among Danish schoolteachers. *Power and Education*, [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1757743817737562>.

EPSTEIN, J. L., Coates L., Salinas K. C., Sanders, M. G., & Simon, B. (1997). *School, family, community partnerships: Your handbook for action*. Thousand Oaks, CA: Corwin.

FERTEK, Tomáš (2011). *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. V Praze: Yinachi. ISBN 9788090473522.

FORMANOVÁ, L., ET AL. (2015). Prvky kooperace a kompetice ve výuce z pohledu středoškolských učitelů. *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání*, roč. 5, č. 2. ISSN 1804-526X. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.11118/lifele20150502201>.

HARBARCZYK, Izabela (2022). Historie e-mailu [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.usebouncer.com/cs-cz/historie-e-mailu/#The_Invention_of_Email.

HLADÍKOVÁ, Marie (2011). Spolupráce učitele s rodiči žáka [online]. Brno. Diplomová práce [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/unkof/Spoluprace_ucitele_s_rodici_zaku.doc.pdf.

HOŠTIČKA, Jan (2006). Komunikace mezi školou a rodiči žáků [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/620/KOMUNIKACE-MEZI-SKOLOU-A-RODICI-ZAKU.html>.

Inkluzivní škola (2023), [online]. Praha: META [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz/jak-komunikovat-s-rodici>.

K partnerství (1), (2), (1996), Pedagogika, roč. XLVI, č. 1 a 2. ISSN 3330-3815.

KAISER, Daniel (2000). Spolupráce s rodiči. Praha: dr. Josef Raabe.

Kritéria značky Rodiče vítáni (2021), [online]. Rodiče Vítáni [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.rodicevitani.cz/static/kriteria/rv_kriteria_zs.319fd6e7c954.pdf.

LABÁTH, Vladimír (2001). Riziková mládež: možnosti potencionálních změn. Praha: Sociologické nakladatelství. Série učebnic pro obor sociální práce. ISBN 80-85850-66-4.

MIKULÁŠTÍK, Milan (2010). Komunikační dovednosti v praxi. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada. Manažer. ISBN 9788024723396.

MŠMT (2011). Smlouvy s rodiči pomáhají dětem rodičům i [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministr-dobes-smlouvy-s-rodici-pomahaji-detem-rodicum-i>.

MŠMT (2013). Souhrnná závěrečná zpráva z dvouletého pokusného ověřování Individuálního výchovného programu (smlouvy s rodiči): původně Individuální výchovný plán [online]. [cit. 2023-02-22].

Národní institut pro další vzdělávání (2017). Inspiromat 6: Spolupráce s rodiči. [online]. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: https://www.nidv.cz/media/materialy/projekty/strategicke_rizeni/InspiroMAT/INSPIROMAT_6_Spoluprace_s_rodici.pdf.

PAULÍK, prof. PhDr. Karel Paulík (2007). Psychologické základy lidské komunikace: učební text [online]. Ostrava, [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://projekty.fs.vsb.cz/415/psychologicke-zaklady-lidske-komunikace.pdf>.

PERFECT CROWD RESEARCH (2011). Vztah rodičů a školy jejich dítěte [online]. [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: https://www.eduzin.cz/wp-content/uploads/2011/06/Eduin_Vztah_rodicu_a_skoly_jejich_deti_Perfect_Crowd.pdf.

POHNĚTALOVÁ, Yveta (2015). Vztahy školy a rodiny: případové studie. Hradec Králové: Gaudeamus. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-626-1.

- POVALAČOVÁ, Iveta (2017). Strategie spolupráce rodiny a školy [online]. Olomouc. Diplomová práce. [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: https://theses.cz/id/w7tjos/Strategie_spoluprce_rodiny_a_koly.pdf.
- PRESLOVÁ, Denisa (2015). Funkce, podoba a změny současné rodiny [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://theses.cz/id/ppys3o/Bakal_sk_prce_-_Preslov.pdf.
- RABUŠICOVÁ, Milada, POL, Milan (1996). Vztah školy a rodiny dnes: hledání cesty.
- RABUŠICOVÁ, Milada, Klára ŠEĐOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ a Vlastimil ČIHÁČEK (2004). K otevřenosti škol vůči rodičům a veřejnosti [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/_flysystem/fedora/pdf/104742.pdf.
- RABUŠICOVÁ, Milada (2004). Škola a (versus) rodina. V Brně: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3598-6.
- RUPÉREZ, Francisko López (2014). Family participation in school education: Looking ahead. Catalogue of Ministry publications [online]. General Technical Secretariat, [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:5d0f7e89-cfb5-456f-a37c-fa696d5942d5/familiyparticipationlookingahead.pdf>.
- SCHNEIDEROVÁ, Anna (2003). Pedagogická komunikace: [studijní materiály pro distanční kurz Vzdělávání a personální činnosti]. Ostrava: Ostravská univerzita. Systém celoživotního vzdělávání Moravskoslezska. ISBN 80-7042-943-7.
- SMĚKAL, Vladimír (2002). Pozvání do psychologie osobnosti. Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-85947-81-1.
- SPIPKOVÁ, Vladimíra (2003). Znak kvality, dobré školy a možnosti jejího zkoumání [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: https://capv.cz/wp-content/uploads/2020/07/1S_spilkova.pdf.
- SUQUET, Petra (2013). Problémy spolupráce rodičů s učiteli, školy s rodinou [online]. Pedagogická fakulta MU, [cit. 2023-02-21].
- ŠEĐOVÁ, Klára (2003). Komunitní škola a rodiče: (případová studie) [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: https://www.ped.muni.cz/capv11/1sekce/1_capv_sedova.pdf.

TERADA, Youki (2021). A Fuller Picture of What a ‘Good’ School Is [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.edutopia.org/article/fuller-picture-what-good-school>.

TOBIN, Elizabeth, SLOAN Seaneen, SYMONDS Jennifer & DEVINE Dympna (2022). Family–school connectivity during transition to primary school, Educational Research, [cit. 2023-02-23]. DOI: 10.1080/00131881.2022.2054451.

VALENTA, Milan (2015). Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení kognitivního výkonu: dílčí část. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4614-1.

VÁŇOVÁ KREJČOVÁ, Věra a Jana POCHE KARGEROVÁ (2003). Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy. Praha: Portál. Step by step (Portál). ISBN 80-7178-695-0.

VIK, Vladislav (2007). Jak zavést komunitní vzdělávání do školy. Praha: Nová škola. ISBN 978-80-903631-6-8.

VYBÍRAL, Zbyněk (2009). Psychologie komunikace. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-387-1.

Začít spolu (2023). Začít spolu: moderní výukový program pro mateřské a základní školy [online]. [cit. 2023-02-22].

Dostupné z: <https://www.zacitspolu.eu/o-programu/o-programu-zacit-spolu/>.

Zapojme všechny (2023). Zapojme všechny [online]. Praha: NPI ČR 2023 [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/>.

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Rodičovské role (Šed'ová, 2004).....	35
--	----

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Časový harmonogram výzkumu	44
--	----

Seznam příloh

Příloha 1 – Práva a povinnosti rodičů

Příloha 2 – Přepis rozhovoru s rodičem alternativního vzdělávání

Příloha 3 – Přepis rozhovoru s učitelem běžné základní školy

Příloha 4 – Kategorie a kódy

Příloha 1 – Práva a povinnosti rodičů

Dle školského zákona ze dne 24. září 2004, zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání § 22, jsou rodiče, popř. zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků, povinni:

- a)** zajistit, aby dítě a žák docházel řádně do školy nebo školského zařízení,
- b)** na vyzvání ředitele školy nebo školského zařízení se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka,
- c)** informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích dítěte nebo žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání,
- d)** dokládat důvody nepřítomnosti dítěte a žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem,
- e)** oznamovat škole a školskému zařízení údaje podle § 28 odst. 2 a 3 a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost dítěte a žáka, a změny v těchto údajích.

Práva zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků dle § 21.

mají právo:

- b)** na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání,
- c)** volit a být voleni do školské rady,
- e)** vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost odpovídající jejich věku a stupni vývoje,
- f)** na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle tohoto zákona.

Příloha 2 – Přepis rozhovoru s rodičem alternativního vzdělávání

Jakou třídu navštěvuje vaše dítě?

Třetí.

Co pro vás bylo důležité při výběru školy? Například zkušenosti nebo vzdálenost místa bydliště, pověst?

Vlastně ani jedno z toho. Zkušenosti jsme neměli žádné. Daleko, to je pro nás dost, ale právě přednost mělo jednak přístup k těm dětem. Třeba to, že se neznámkuje a že to není na bázi toho klasického školství. To znamená, není to je postavený na nějaký soutěživosti těch dětí a na výkonu řekněme.

Jak se cítíte, když jste na třídních schůzkách nebo na konzultacích, ve vašem případě na triádách?

Velmi dobře.

Jak a kdy probíhá vaše interakce s třídním učitelem?

No v podstatě během teda třídních schůzek, triád, anebo kdykoliv, kdy je to potřeba. Takže buď jako v rámci vlastně i týdenních plánů každý týden, že my dostáváme nějakou zprávu od učitele, co se bude dít, co, jak kam a pokud potřebujeme, tak kdykoliv vlastně Pavlínu můžu kontaktovat přes WhatsApp nebo tak nějak.

Mluvíte se svým dítětem o dění ve škole?

My se snažíme, ale zpětná vazba je různá, ale jako jo, samozřejmě.

Je učitel ochotný vám pomoci, pokud máte nějaký problém se svým dítětem?

Určitě ano.

Účastníte se vždy třídních schůzek?

Zatím ano.

A vyhovují vám termíny konzultačních hodin, ve vašem případě tedy triád?

My si máme docela velkou možnost si vlastně zvolit hodinu a den, a takže to je vždycky, jako vždycky se dá vybrat vhodnej termín.

Vyhovuje vám způsob vedení těchto triád?

Tak já triády znám jenom odsud. Já jsem předtím jako neměla žádnou zkušenost s tím, takže to nemám moc s čím srovnávat, ale určitě. Takže si myslím, že to jako dobrá věc

a obdivuju vlastně učitele, že tomu věnujou tolik času, protože na rozdíl od třídní schůzky je ten časovej záběr dost velkej. Těžko obsáhnou 30 nebo 20 dětí.

Kterou komunikaci se školou upřednostňujete, mám na mysli třeba osobní kontakt, telefon nebo ty třídní schůzky, přístup přes EduPage?

EduPage je určitě super. Kontakt denní jako tady máme i jako osobní tím, že sem docházím.

A co je pro vás nejlepší?

No asi kombinace toho všeho, protože nemám asi jako jednu věc.

Co nejčastěji řešíte se školou?

No, já nemám jako pocit, že něco řešíme, spíš jako reagujeme na nějaký požadavky, nebo tím, že mají taky spoustu nějakých výprav nebo i v rámci družiny nějakých akcí, tak spíš jako organizační záležitost spíše. No, ale jakože bysme něco vyloženě řešili, to ne.

Nabízí škola i mimoškolní aktivity a akce, kterých se můžou zúčastnit rodiče i děti společně?

No to určitě ano.

A účastníte se takových akcí?

Taky někdy. Bývají jarmarky, někdy výprava. Jo, určitě jo.

Podílíte se i na spolupráci těchto akcí?

Úplně jako organizačně ne, vyloženě to ne.

Vidíte nějaká negativa ve spolupráci se školou?

Ne.

A naopak jaká pozitiva vnímáte?

No vnímám tady pozitivně hlavně to klima na tý škole, to znamená tady jako příjemná atmosféra, přátelská. Děti odsud nechtějí odcházet, mají se tu dobře, si myslím. Mají tady velmi milý kolektiv.

Na závěr bych se chtěla zeptat, zda vás napadají nějaké návrhy na zlepšení spolupráce?

Asi ne. V rámci spolupráce jako takový ne.

Příloha 3 – Přepis rozhovoru s učitelem běžné základní školy

Jakou pozici ve škole zastáváte?

Jsem třídní učitelka.

Jaké druhy kontaktů s rodiči preferujete? Mám na mysli e-mailovou korespondenci nebo telefon, osobní schůzky. Co je pro vás nejlepší?

Pro mě je nejlepší telefonicky, ale preferuju Bakaláře, protože je to nejrychlejší a nejvíce flexibilní.

Kdy nejčastěji kontaktujete rodiče dítěte? V jakých případech?

V případě, že píšu buď pochvalu, nebo píšu, že něco není v pořádku. Asi tak, když potřebuju něco řešit, jinak ne.

Je rodič ochotný spolupracovat, pokud máte nějaký problém s jeho dítětem?

Ano, většinou je.

Co nejčastěji řešíte s rodiči na třídních schůzkách?

Já mám často triády, většinou mám konzultace rodič, žák a učitel. Někdy přijdou oba rodiče, což jsem ráda a nejčastěji řešíme prospěch a chování. Většinou se snažím zaměřit na to, co dítěti nejde. A v čem je možný se zlepšit, kde jsou jeho limity. Snažím se rodiče informovat o tom, jak si vede průběžně, jaký jeho zlepšení a informovat ho o tom individuálním pokroku. A na čem oni můžou zapracovat doma, kde tu domácí přípravu zlepšit a snažím se hodně dbát na domácí čtenářství a podporovat je v tom, aby si vybíraly knížky v knihovně a snažily se najít si dost všesky knížku, která odpovídá zájmu a věku toho dítěte.

Navštěvují rodiče třídní schůzky? Myslím tím, zda jich chodí hodně nebo spíš málo.

Téměř všichni.

A na konzultační hodiny?

Konzultační hodiny mám většinou plné. Tak nějak všichni. Občas se stane, že mi někteří rodiče napíšu, jestli mají chodit, jestli s nimi mám potřebu něco řešit, anebo ne, u takových těch zodpovědných rodin, a když nikdo nepřijde na konzultaci, protože těch míst není tolik, aby byly pro všechny žáky, tak si je pak třeba zvu individuálně na jiný termín.

Nabízí škola akce, kterých se mohou účastnit rodiče spolu se svými dětmi?

Řekla bych, že téměř ne, v současné době to bylo v minulých letech hodně ovlivněné covidem, dřív si vzpomínám na moc pěkné akce, jako byla vánoční prodejní výstava, která si myslím, že pro rodiče byla moc prima. Přikláním se i k tomu, že je moc prima ukázková hodina, kdy ten rodič může přijít nahlédnout do výuky. A myslím si, že těch akcí, kde je rodič je i s dítětem, by mohlo být i víc.

A když je nějaká taková akce, účastníte se jako učitelka?

Já bych se určitě účastnila jako učitelka i jako rodič.

Projevují rodiče zájem o spolupráci se školou?

To je trochu individuální, zase záleží, jak která rodina. Řekla bych, že někdo je hodně aktivní a hodně by to uvítal a myslím si, že když tyhle akce bývaly ještě před covidem, že se jich opravdu účastnilo hodně rodičů a ty ohlasy byly pozitivní.

Jak obecně hodnotíte spolupráci s rodiči?

Obecně bych řekla, že to zase individuální, že jsou rodiny, které skvěle fungují, a pokud je to funkční rodina, tak spolupracuje skvěle. A pokud rodina funkční není, tak tam to potom většinou je s nějakými obtížemi.

Napadají vás nějaké návrhy na zlepšení spolupráce? Už jste zmiňovala tedy více těch akcí, tak jestli ještě něco?

A na zlepšení spolupráce rodiny a školy. Myslím si, že je důležitý, aby aspoň dvakrát za rok rodič i s žákem byli na triádě s učitelem, kde mají možnost si sami říct, co pro ně je dobré, možná by to bylo dobré jednou za čtvrtletí. A myslím si, že akce, kde se rodič může přijít podívat do školy, jak ta škola funguje, jsou nesmírně důležité pro nás jako pro učitele, protože rodič má doma to jedno dítě a často nevidí, jak ty děti fungují vlastně v tom kontextu té celé třídy. A co to pro toho učitele vlastně znamená, tu celou třídu vést. Myslím si, že by měly být výlety, kde se jeden nebo dva rodiče vezmou s sebou taky, anebo i jiné mimoškolní akce, kdy se prostě vyrazí ven a můžou se rodiče účastnit taky.

Příloha 4 – Kategorie a kódy

Kategorie	Kódy	Kategorie	Kódy
Potřeby a očekávání	Časová flexibilita Domácí příprava Iniciativa Míra vzájemné akceptace Očekávání Organizace společných akcí Přístup rodičů Společné akce Společné řešení problémů Účast na společných akcích Úroveň spolupráce Zájem o dítě	Spolupráce a postoje	Důvod kontaktu Emoce Filozofie školy Formy Návrhy Ochota spolupráce Pozitiva Spokojenost Typy komunikace Způsoby předávání informací
Faktor zpětné vazby	Kritika Negativa Pochopení Pověst školy Průběh individuálních konzultací Průběh triád Průběh třídních schůzek Přehlednost webových stránek	Dítě	Emoce Chování Individuální přístup Kázeň Podpora dítěte Podpora domácího čtenářství Pochopení Pochvala

	Včasné a dostatečné informace Výběr školy Vzdálenost od místa bydliště Zájem o individuální konzultace Zájem o třídní schůzky Zkušenost		Přístup k dětem Vnitřní motivace Způsob hodnocení
--	--	--	---